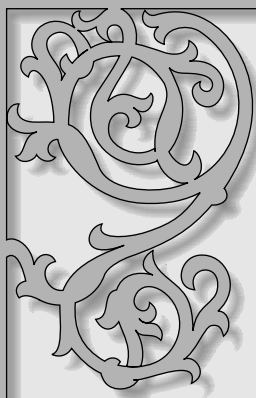

Magyar Református Nevelés

református pedagógiai szaklap

IV. évf.
8. szám
2003. november

A TARTALOMBÓL:

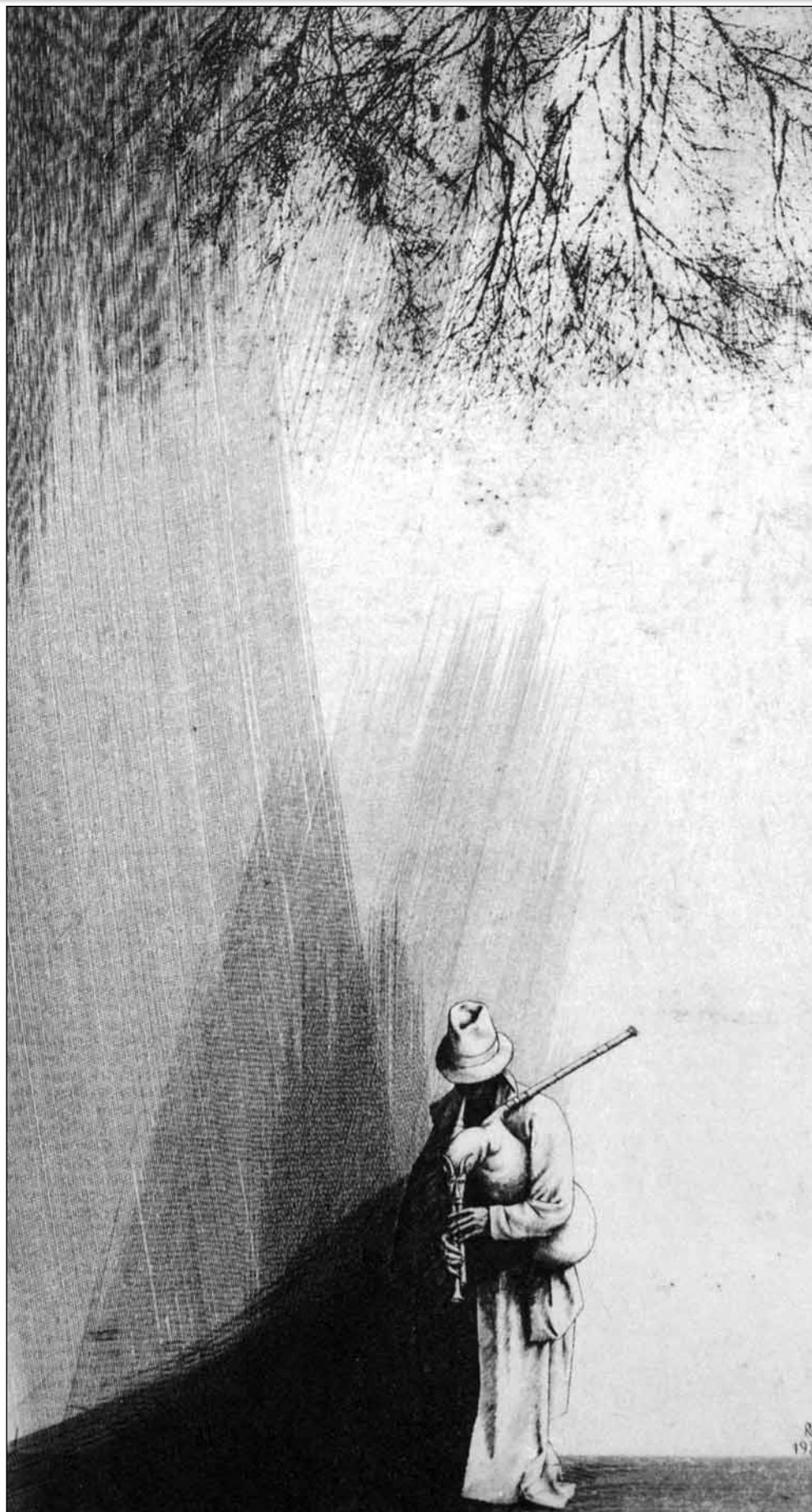
Dr. Ágoston
István György:
Értékek válsága –
értékek érvényesülése

Grenák Istvánné:
Megnyílt a Harangvirág
Református Óvoda

Dr. Győri L. János:
Magyar reformátusként
Európában II.
– a pedagógus szemével –

Károli Gáspár-díj, 2003

Borító:
Bartók dudamuzsika, 1981
(részlet)

A pietizmus pedagógiája II.

Szalay Pál

(A tanulmány első része megjelent a Magyar Református Nevelés 2003. októberi számában.)

L. v. Zinzendorf

z a kérdés, a pedagógia köréből milyen ötletek és javaslatok származtak Zinzendorftól, hogyan jutott ő el az egyes pedagógiai fogalmakhoz, amelyeket később a pedagógia elméletének a kategóriáiba foglaltak és milyen szellemi összhangban vannak ezek az ő nevelői intencióival. A pietizmus szellemi összehangolódását a XVII. századi misztikával rendkívül gondosan, alaposan kidolgozta,¹ és sejtetni engedte a pedagógiai irányultságát is.²

Zinzendorf *Mdm Guyon* írásait nagyra értékelte és sokat tett azért, hogy azokat minél többen megismerjék. Őt Peter *Poiret* és *Fénélon* írásai is foglalkoztatták. Többen is megfontolás tárgyává tették, hogy a herrnhuti nevelésben megtalálják a régi cseh testvérek élő örökségét.³ Ez aztán élénk vitát váltott ki és voltak, akik ezt az állítást megpróbálták cáfolni. J. Th. *Müller* kimerítően kifejtette és feltárta, hogy a morva exulánsok semmi élő pedagógiai jellegű tradíciót nem hoztak magukkal, amire felépíthették volna nevelési rendszerüket, és hogy ez az eszme a speneri ecclesiola-ból származott.⁴

Mindenekelőtt amit Zinzendorf eredeti pedagógiai eszmekincsének tartunk az egy egészen más szemlélet. Lényeges az, hogy Zinzendorf a maga korát, a XVIII. századot mé-

lyen megértette. E században már az emberek többé nem reflektáltak az élet nagy közösségi rendjére, hanem sokkal inkább az individuumot állították a figyelem középpontjába. Ebben az összefüggésben lehet Zinzendorf pedagógiai munkásságát megérteni. Kereste azokat az alkotó erőket és utakat a pedagógiában, amelyek hatékonyak és eredményesek lehetnek.

Itt van a pedagógiai értelme a *Zinzendorf* közösségépítésének. Ő egyáltalán nem teoretikus, hanem sokkal inkább egy gyakorlati ember. Azt jelenti ez, hogy a reális életre irányultságú. Ebből a valóságból teremtő ember, kicsinyeskedéstől, vaskalaposságtól mentes, az élet teljességét hordozó, ő maga egy pedagógiai jelenség. Johann Gottfried *Herder* így írja le őt: udvarmester, nevelő, igehirdető, morvák püspöke, Shürnstein ura, Ludwig testvér, lelkes és inspektor (felügyelő) gyülekezeteinek az ordinarius, törvényadó és testvéretek, előjárótok és szolgátok, aki ismert sok országot és klímát és szituációt, miáltal ő soha nem hibázta el a kitzüött célját.⁵

Ez a sokoldalúság, sokrétűség és gazdagság a kifejezési formáiban mindenkor a jelennek való önátadása őt a nyilvánosság szemében egy zseniális ám ingadozó embernek mutatta. Ahogyan azt Tröltsch megfogalmazta: „*elbűvölő, sikeres ember, keresztes lovag a szentimentalizmus korában.*”⁶

Zinzendorf korában a gyermeket kis felnőttnek tartották. A felvilágosodástól kezdve pedig, egy értelmesnek még nem tekinthető lénynek. Az a mondás járta: a gyermekek kis fejedelmek, s a keresztség jelenti az ő felkenetésüket. Kezdetről fogva úgy kell velük bánni, mint a királyokkal. Ezáltal nem a gyermek uralmát akarták proklamálni, hanem tiszteletet követeltek a gyermek minden lelki rezdülése iránt. A nevelés legfontosabb célja: Krisztushoz vezetni a gyermeket. Zinzendorf úgy látta, hogy a szülők erre kaptak igazi papi feladatot. A gyermeki örömet megzavarni bűn.

A kicsinyek öröme hozzátartozik a gyermeki léthez. Őket nem szabad gyermekségükben és természetes állapotukban megzavarni. Zinzendorf élete vége felé célul tűzte maga elé, hogy az idegen gyermekeket a közösség intézményétől távol tartsa, nehogy ők a közösséghez tartozó gyermekeket károsan befolyásolják. Ezt a célt csaknem teljesen sikerült elérnie. Zinzendorf azt a meggyőződését soha nem adta fel, hogy az igazi és a természetes nevelési mód az, ha a gyermekek a szülői házban, a szülők által nevelve nőnek fel. Szerette volna feloldani az ellentmondást a között a törekvése között, hogy a gyermekeket féltve óvja a világ kísértéseitől és azon igyekezete között, hogy a nevelés szabadon, minden kényszer nélkül menjen végbe, a szülők példaadása által.

¹ Uttendörfer: Zinzendorf und die Mystik. Berlin 1951

² Uttendörfer: Zinzendorf und die Jugend 18. pp.

³ Th. Ziegler: Geschichte der Pädagogik mit besonderer Rücksicht auf das höhere Unterrichtswesen. 203. p. 5. Aufl. 1929

⁴ Jos. Th. Müller: Zinzendorf als erneuerer der alten Brüderkirche 21. p.

⁵ Aus Andrastea hrsg. v. J. G. Herder. Leipzig. IV. Band 34. p. Ausgabe von Suphan 1886

⁶ Tröltsch: Die Soziallehren d. Christ. Kirchen u. Gruppen. 3. Aufl. Tübingen. 1923. 834. p.

Zinzendorf halála után is megmaradt ez a feszültség, a nevelésben való szabadságra és a kísértésektől való megóvásra igyekvő törekvést illetően.

Zinzendorf egész életében szkeptikusan tekintett a túlzottan magabiztos tudományosságra. Félt attól, hogy, azok az emberek, akik sokat tanultak, sokat olvastak, s az absztrakt gondolkodásban úgy elmerültek, hogy nem tudnak többé józanul megfelelni a hétköznapi gyakorlati feladatainak. A felfuvalkodottságtól, beképzeltségtől, nagyképűségtől a keresztyén embernek célszerű tartózkodnia. Akik őt hallgatják, azoknak bölcsességüket hátrahagyva gyermekké kell válniuk. Elegendő a Bibliának a központi üzenete, nincs ennél fontosabb tananyag. Úgy vélik, hogy egyéb könyvek a testvéreket mind érzelmeikben mind gondolkodásukban csak megzavarnák. A gróf lemondott arról, hogy teológiai képzés legyen a testvéri közösségben. Jóllehet elismerik, hogy olyan testvérnek, aki képzett, bőszesen tudnának munkát adni. Volt a testvéreknek elegendő képzett teológusuk, így saját intézet felállítására nem volt égetően sürgős. Zinzendorf arra gondolt, hogy a Jénai Egyetemen történjen intézetük részére képzés, ezért a fiát, Christian Renatust küldte oda néhány kísérővel.

1739-ben Herrnhagban nyitották meg egy épületben saját teológiai szemináriumukat, majd 1744-ben Lindheimban létesült hasonló, amit 10 év múlva kibővítettek. 1747-48 telén tartotta meg Zinzendorf híres beszédét a szeminaristák előtt az Augsburgi Hitvallásról. Tanintézetük a kezdetek-

től a főiskolai diplomáig nyújtott képzést az ifjúság részére. XXIX. Heinrich gróf 1745 nyarán két fiával Lindheimba látogatott, mivel felkeltette érdeklődését ez az intézet.

Zinzendorf a gyermeknevelés papi módjáról így nyilatkozik: „*A szent keresztség úgy hisszük, hogy a gyermekhez hozzátartozik. Teljes joggal. De mi azt hisszük kétség nélkül, egészen biztosan, hogy a megkeresztelt gyermeket úgy kell gondozni, ápolni, mint egy királyfit. Atkozottak azok a szülők, akik viszik a gyermeküket a keresztség alá, de aztán utóbb előmozdítják a keresztségben kapott kegyelem elhanyagolását.*

*Mi is tulajdonképp a gyermeknevelés? Egy szent papi mód, amely a lelket a bölcsőtől fogva nem engedi, hogy másról tudjon (mint Jézusról), hogy az ő nagy boldogsága attól függ, hogy ismeri e Jézust, magénak érzi-e, szolgál-e neki, kapcsolatot tart-e vele és számára a legnagyobb szerencsétlenség tőle különváltan élni. Ennélfogva a gyermek számára a legnagyobb büntetés, ha nem imádkozik, nem énekel, nem jár az órákra, nem tanulhat.*⁷

„*Napjainkban mintegy 200 herrnhuti típusú gyülekezet van a világon, de nem beszélhetünk ilyen irányú külön teológiai gondolkodásról. Érdekessége a kérdésnek, hogy mégis ez a teológia és magatartás rendkívüli módon hatott a metodizmusra, Schleiermacherre, Hegelre, Goethére és magára Barthra is. Nem a tan sajátossága, hanem az életforma jellege miatt.*

*A nők gyülekezeti szolgálatával kapcsolatosan az 1Kor. 14,34 versét úgy értelmezték, hogy az asszony ne vállaljon tanítói szerepet a gyülekezetben, de aktív tagja maradjon a közösségnek.*⁸

J. A. Bengel

Kézefekvő *Bengel*ről, mint pedagógusról beszélni, és pedagógiáját ábrázolni, mivel életének 65 évéből és 39 szolgálati évéből 28-at tanárként töltött el. A pietizmus pedagógiájáról irt rövid tanulmány nem lenne teljes anélkül, hogy Bengel pedagógiájáról ne emlékeznénk meg. E témával már előzőleg foglalkoztak: *Eitle, Hartmann, A. Schmid* és *K. A. Schmid*. Kardinális kérdés, hogy vajon Bengel valójában önálló, eredeti és alkotó egyénisége-e a pedagógiának. Vajon a pedagógia területén túl, az ő szűkebb működési körén és korán túl bír-e nagyobb jelentőséggel? Ezt feltétlen figyelembe kell venni egy ilyen gazdag irodalmi és publicisztikai munkásságú embernél. Az viszont kétségtelen, hogy 3 szöveggyűjtemény került ki a tollalól, amelyet az iskolai oktatásnak szánt. Ám ezek a munkák nem annyira pedagógiai, hanem sokkal inkább filológiai jellegűek. *Epistolae ad familiares, Panegyricus* (ünnepi beszéd), *De sacerdotio*.⁹ Bengel 1719-ben 32 éves volt, amikor az első könyvét kiadta. Mind a három munkához, amelyeket nagy műgondal irt, maga a szerző fűzött részletes magyarázatot.

A szükségből született munka mögött van filológiai és pedagógiai szándék. Ennek ellenére marad a tényállás, hogy Bengel pedagógiai program jellegű munkát nem hozott nyilvánosságra, mégis úgyszólván, valami rejtett módon ott van, igaz, hogy csak indirekt módon, s az olvasó elé, mint pedagógiai munka tárulkozik. A benyomásunk válto-

⁷ Theologische Bedenken 1742. 171. p.

⁸ D. Dr. Gálfy Zoltán: A klasszikus pietizmus kérdései. In: Cselekvő hit. 2000

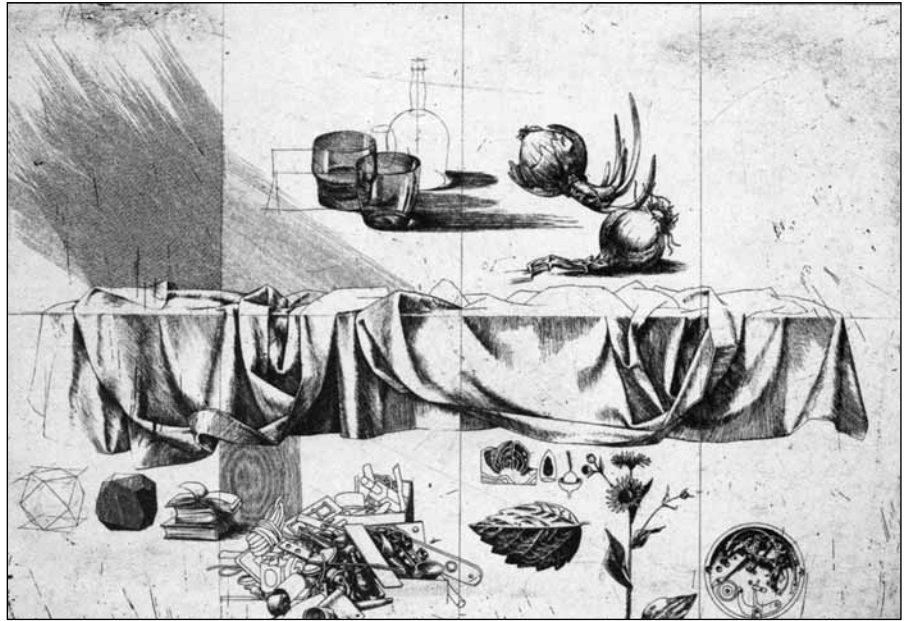
⁹ Nestle: Bengel als Gelehrter. Tübingen 1893. 96. pp.

zik egy kicsit, ha a kéziratos anyagot is figyelembe vesszük. Itt találunk, ha jól megnézzük, egy fundamentális állásfoglalást. Bengel a denkendorfi időzése kezdetén és végén, a kolostori nevelésről mondott beszédet és ez kéziratban fennmaradt.¹⁰ Az egyiket 1715. december 8-án, a másikat 1741. április 24-én mondta el.

A bemutatkozó és kibocsátó beszédek a kolostorok iskolamesterei részéről elég megszokottak voltak, de ahogy ezt a megszokott formát tartalommal töltötte meg ez már teljesen egyéni volt. A württembergi kolostori iskola a XVII. században formálódott ki, amikor a humanizmus és a reformáció kéz a kézben jártak. A Schmid Bengel pedagógiáját eredeti alkotóerőként jellemzi, aki ezen a területen egyedülálló, eredeti alkotóerőként jelentkezik.

A prépostok, esperesek és apáturak nagyon körülhatárolt hatalommal rendelkeztek a kolostori iskola konstrukciójára: Ez az egyházi törvények által pontosan szabályozva volt és csak ennek a szigorú keretei közt lehetett az esperesnek vagy a tanítónak az egyéni kezdeményezésre lehetőséget találnia. A kolostor rendjének törvényes alapjai 1556-ban lettek lefektetve, kiszélesített formája a nagy egyházi ordo 1559-től lett bevezetve. A második kiadása a törvénynek (1582) tartalmazott további és először pontosított adatokat és utasításokat a tanításra vonatkozóan. Tehát először 1575-ben – Bengel halála után 5 évvel – jelent meg a Statutum a kolostori iskolákra. A pietizmus a népiskolai oktatásra Württembergben, Bengel

Egy csendélet kellékei, 1969

munkálkodása idején tartós befolyásra tett szert. Bengelt ebben a helyzetben az jellemezte, hogy a nevelésben a reformirányzatnak volt elkötelezve. A. H. Francke intézeti példaként szolgáltak a számára.¹¹ Bengel nem külsőleg, formailag volt elkötelezve a reformoknak, hanem inkább belsőleg. Nem volt tkp. pedagógiai képzettsége. Teológus volt, lelkészi képzettséggel rendelkezett. Utazása tanulmányi célt szolgált, ezáltal kívánt felkészülni tanári munkájára. Ugyanúgy, ahogyan a württembergi kolostori iskolában levő kollegáinak a zöme sem rendelkezett tanító munkája megkezdése előtt speciális előképzettséggel. Az eddigi kutatások szerint Bengel pedagógiai lehetőségei rendkívül körülhatároltak voltak. Feltehetően az ő alárendelt pozíciójában a kolostori iskola oktatási és egyházjogi meghatározottságát nem lehetett figyelmen kívül hagyni. A nagy pietista pedagógus A. H. Francke és Bengel

között alapvető különbség van Francke iskolái kötetlenül működhetnek.

Abban egységes a vélemény különben, hogy Bengel jelentősége kiemelkedő. K. A. Schmid megy el a legmesszebb, aki a Nevelés története c. munkájában¹² külön fejezetet szentel Franckenak és Bengelnek, és még marad két fejezet Bengel tanítványainak: *Oetingernek* és *Flattichnak*. Ezzel szemben a mai pedagógiai irodalom egyoldalú és a pietista pedagógusok közül alapjában véve csak Francket ismeri és lényegében csak azt veszi számításba, hogy Francke és Bengel más és más súllyal szerepel a pedagógia történetében. Más oldalról a nézetek eltérőek a tekintetben, hogy hol van a helye a pedagógia történetben. Hartmann Bengelben a hallei pietizmus képviselőjét látja, aki csak a részletekben különbözik Francke álláspontjától.¹³

K. A. Schmid fellépett az ellen a nézet ellen, hogy Bengel lényegé-

¹⁰ L. Nestle: Bengel als Gelehrter. Tübingen 1895. 96. pp.

¹¹ Friedrich Nicolai: Beschreibung einer Reise durch Deutschland und die Schwiez im Jahr 1781. Bd. 1-12. Berlin & Stettin 1785-95

¹² Band 4. Stuttgart 1896

¹³ Hartmann: Geschichte der Erziehung. 434, 439. p.

ben ellentétben állna Halleval. A Schmid végül megállapítja, hogy Bengel pedagógiája önálló alkotás és ő ezen a területen önálló egyéniség.

Kétségtől Bengelre Halle és Francke tartós befolyást gyakorolt és hihetetlennek látszik, hogy ez a befolyás ne hatott volna épp ott, ahol direkt a párhuzam a hallei intézetek és *Berigel* tevékenysége között, ami a bentlakó tanulók tanítását és nevelését illeti. Azt nem lehet megmondani, hogy lényegbevágó különbség fennforog-e köztük.

Mindazáltal feltűnő, hogy Bengel nem törődött A. H. Francke úttörő újításaival és a reál tárgyaknak az oktatásba való bevezetésével. Bizonyos szöveggyűjtemények akkor már 150 éve elő voltak írva kötelező használatra. Bengel szabadon választott szemelvényeket használt a tanításban. Általában a felsőbbség parancsát és a tradíciót hűségesen követte anélkül, hogy érdeklődött volna az új iránt.

Másrészről Bengel a Francke módszerétől a maga által kidolgozott, meggyőző érvekkel elkülönült. A legnagyobb mértékben elutasította ama szigorú hallei nézetet, amely a tanítást mintegy a megtérés állandó munkálásának tekintette. Ezzel szemben Bengel álláspontja szerint a pedagógus munkája hasonló a magvetőjéhez, aki reménységgel veti el a magot. Ő tudta, hogy a pedagógia is opus Dei, és neki a feladata csak az előkészítés munkája (A. Schmid). Ebből is következik a gyermeki játékról alkotott szelíd véleménye (K. A. Schmid).

Bengel pedagógiájára érvényes, – ami egyébként igen figyelemre méltó, hogy ő kritikusan válogat, más az alapelve és éppen ezáltal vá-

lik önállóvá. Bengel pedagógiájának a kulcsát végső esetben a teológiájában találjuk meg. Mint pedagógus tulajdonképp nem is annyira eredeti, nem is teremtő jellegű. A nevelés jelenti a számára a rendkívül komolyan vett hivatali kötelességet, ám ennél semmivel sem többet. Alkotó szelleme oda irányul, ahol tevékenysége előtt a lehetőségek nyitva állnak, s ez egész más lapra tartozik, mint a pedagógiai problémák. Az iskola mindennapjain, amennyire mi őt ismerjük, inkább konzervatívnek, mint progresszívnek nevezhetnénk. Másrészt ez nem jelenti azt, hogy Bengel, mint pedagógus ne lehetne példakép, ösztönző és előrevivő. Tőle ugyan nem származik egy rangos pedagógiai program, sokkal inkább egy magas igényű hivatástudat, mély teológiai belátás és jelentős beleélő képesség (empátia) az emberi problémák iránt, speciál az ifjúság problémái iránt.

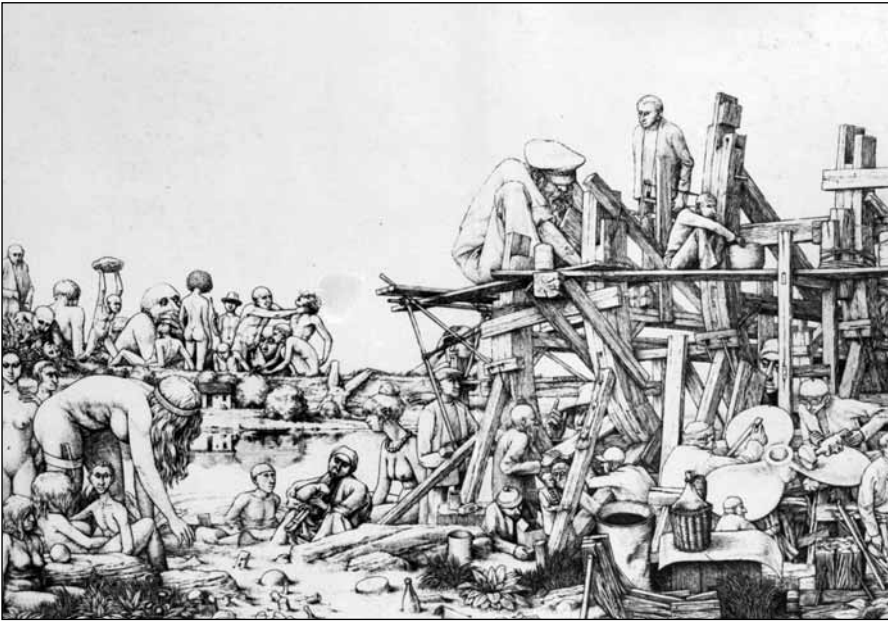
Nem egy imponáló rendszer az övé, ámde egyéni a szemlélete és parciális pedagógiai életbölcssége szeretne időhöz nem kötött igazságokat kimondani. Bengel, mint pedagógus (csak) azért figyelemreméltó, mivel ő mint egyéniség és mint keresztény hivatásának a gyakorlásában tiszteletet parancsoló, s ő mint gondolkodó inkább reflektorfényben van, mint az átlag.

Milyen alapfeltételei vannak Bengel pedagógiájának? Mi az a fundamentum, amire a pedagógiája felépül? Erre nézve ad választ a két beszéd, amelyet a kolostori iskolában elmondott. Különösen a beköszöntő beszédében kapunk választ a feltett kérdésre. Beszédében kifejti a koncepcióját, amely szellemében inkább a középkori gondolkozáshoz

állt közel, mint a modern gondolkodáshoz. A tradicionális jellegű beszéd a württembergi kolostori iskola részéről egyértelmű helyeslést kapott. Fő gondolata: az igazsághoz hű képzés és tudományosság (vera eruditio) és máris a Bengel beköszöntő beszédének a feliratánál vagyunk: csak a komoly igyekezettel lehet (per studium pietatis) a kegyességet elérni. Az út célja nem egyedül a tanultság vagy olvasottság elérése, hanem sokkal inkább a tanultság szövetségben a kegyességgel, ahol a kegyesség az elsőbbség. Figyelembe kell venni, hogy itt nem pusztán csak úgy általánosságban beszélünk a tudományosságról és a kegyességről, hanem sajátosan a tanulóakra vonatkoztatva, akiknek a képzése rendszerint a lelkesi hivatásba torkollik. Megjegyzendő, hogy Bengel a tudományosságnak semmi saját értéket nem tulajdonít. Ő a szolgálólány, aki köteles a kegyesség úrnőjének szolgálni.¹⁴ Ámde Ő itt nem áll meg, hanem egy lépéssel tovább is megy: a természetes képzettség kárt szenved ott, ahol a lelki nincs jelen. Kereken kimondva: egy kegyes tudós az ő szakterületén alkalmasabb és rátermettebb, mint egy kevésbé jámbor és áhítatos ember. Az ember tudományos képessége hiányt szenved, ha az Isten igéjével nincs alátámasztva.¹⁵ Ez megfelel, egyenes vonalban van Bengel teológiájának a struktúrájával. Amit a képzés és a tudomány közvetít, azt teljes terjedelmében magában foglalja a Szentírás vagy legalábbis érinti (uo.). Ebből következik, hogy a Biblia mellékfunkciója nem csupán a történelem és a természettudományok, hanem a pedagógia tanítása is. Bengel úgy tanított, hogy mű-

¹⁴ Nestle: Bengel als Gelehrter. Tübingen. 1893. 98. p.

¹⁵ Nestle: Gengel als Gelehrter. 100. p.

Noé, 1976

ködésének fő jellemvonásait a Loci didactici munkából merítette. Dic cur hic c. munka volt, amit tanított. Alkalmanként a szöveggyűjteményét, amelyet a kolostori iskola tájékoztatására készített. A Loci didactici 18 lapból áll (44 hasázból). Tételei sorokba vannak rendezve, közmondásokat és rövid mondatokat tartalmazva, bizonyos tanulmányi szakokon ezeket különösen kiemelten kezelték. A kolostori iskola egyéb kötelezettségi is figyelembe lettek véve. Milyen legyen a viszonyulás az espereshez, a kollegákhoz, valamint a tanulók szüleihez stb. Egy nagyon szorgalmas és képzett tanár néz ránk a könyv lapjairól, aki legalább ennyire kegyes és alázatos is.

Burk kiemeli Bengel mondását: „Es ist nicht nöthig, dass man sich um viele Erziehungs-Maximen bemühe, die

einfachste Methode ist die beste. Man vermeide daher alle Künsteley, denn Erziehung ist keine Kunst.”¹⁶ Ezzel szemben az az igazság, hogy nála sem mentek a dolgok mindig maximális igényesség nélkül.

A szelídség, elnézés és jóság, amelyek leginkább meghatározzák egy szigorú tekintetű nevelő munkáját. „Szülők, preceptorok, szükséges magatokat óvni a gyermekek nevelésénél a haragtól. Különösen is a megbecsülést, tekintélyt kikényszeríteni vagy az alárendelteknek az önfejűségét hatalommal megtörni helytelen.” A végcél nem lehet egyéb, mint a növendékeket megfelelő módon segíteni.”¹⁷

Egy másik alkalommal Bengel azt mondta: „Én nem csinállok nagy hűböt az ifjúság nevelésénél abból, ha előfordulnak kicsapongások vagy könnyelműségek, viszont rámutatok a bűnre, de nem állok bosszút minden előforduló eset-

ben. Sajnos az emberek a belső nevelésre nem tekintenek. Én ezt Essich rektortól is így láttam.”¹⁸ Nem mond le természetesen a szigoróról, de azt tartja, hogy a tartalma a tanár és tanuló viszonyának legyen szinte olyan, mint amilyen a viszony a pajtások között. Kinyilvánítja: Nem szívesen írok levelet a szülőknek az ifjú emberek botlásairól (uo.). Emellett Bengel viszonya a gyermekek játékához egyáltalán nem mesterkélte, sőt inkább természetes és megértő, ellentétben Franckével.¹⁹ A megértő nevelő legszebb mondásainak egyike: „türelem az, amit nagyon ajánlok, mivel sokan, amikor a fiatal fácskát metszik, megsebzik azt.”²⁰

Bengel tanítványai közül számosan az iskola elvégzése után is kapcsolatban maradtak tanítójukkal. Ezt tanúsítják a levelek, amelyek sok esetben a denkendorf-i iskola elhagyása után íródtak, s bennük íróik vagy tanácsot kértek vagy köszönetet mondtak. Egy tanár számára a sikeres munkának szebb tanúbizonyossága nem lehet.²¹ A szülők leveleit pedig Hermann könyve 356 pp. találjuk. Példa ez ilyenfajta levelekre az ottmarsheimi lelkész fiának, Ernst Gottfried Autenricht levele, amelyet 1721. február 5-én írt mint tübingeni egyetemi hallgató promotio tárgyában.²²

Természetesen minden pedagógiai fáradozásnak megvannak a maga határai. Amelyeknek sikerét nem áll módunkban garantálni. Isten hatalmában áll, akár megtagadja, akár megajándékoz vele.²³

¹⁶ Burk: Bengel Leben und Wirken. Stuttgart 1831. 450. p.

¹⁷ Burk: Bengel Leben und Wirken. Stuttgart 1831. 47. p.

¹⁸ Burk: Bengel Leben und Wirken. Stuttgart 1831. 46. p.

¹⁹ Burk: Bengel Leben und Wirken. Stuttgart 1831. 451. p.

²⁰ Burk: Bengel Leben und Wirken. Stuttgart 1831. 451. p.

²¹ Hermann: J. A. Bengel. Stuttgart 1957. 324., 325., 330., 332., 335. p.

²² Hermann: J. A. Bengel. Stuttgart 1957. 325. p.

²³ Wächter: J. A. Bengel. Stuttgart 1865. 302. p.

Értékek válsága – értékek érvényesülése

Dr. Ágoston István György

„... minden ország támasza, talpköve
A tiszta erkölcs, mely ha megvész,
Róma ledűl s rabigába görbed.”
(Berzsenyi)

Korunk magyarsága félreérthetetlenül magán hordozza a XX. század világválságának szomorú nyomait. Ezek között is az értékek katasztrofális romlásának jeleit. Olyan jelenség ez, amely végigsöpört Európán és Amerikán egyaránt. Csupán azon lehetne vitázni, hogy honnan hová terjedt, de azon kevésbé, hogy következményei a társadalom legalsó és legfelső szintjén megtalálható.

Az ember a maga világát a nagy univerzumra akarja ráépíteni, s azokat a dolgokat, amelyek gátolják vagy segítik: ÉRTÉKEKnek tartja. Ezeket szereti, ráteszi az életét. Megnyerése érdekében világberendezését kultúrának, az ezt összefogó szerkezetet erkölcsnek nevezi.¹

Az értékek világában lehet beszélni anyagi értékekről, amelyeknek egyik átfogó értékmérője a pénz. Mint-hogy az eszmények felé való törekvésben eszközül használják fel: eszközértéknek tekinthető. Beszélünk a szellemi világ értékeiről, amelyek önmagukban is értékesek ezért: önértéknek nevezzük. Önértéknek számít logikai téren a belátás, tudatosság, önállóság. Etikai területen az erkölcsi bátorság, igazságosság, és esztétikai területen a harmónia készség és az egyetértés.²

Ahhoz, hogy az értékek világában eligazodhassunk a normák segítségét kell igénybe venni. Ezek a társadalmi együttélés során kialakult szabályok, irányelvek, melyek mutatják a helyes utat az élet különféle területein. Fékeznek kedvezőtlen hajlamainkban, segítenek a harmónia, az összhang megteremtésében, és tiszteletet parancsolnak, hogy tiszteljük magunkban és másokban a teremtés koronáját, a másik embert.

Ezek segítenek az eszmények elérésére. Az eszmény olyan célt jelöl meg, amely teljesen sohasem valósítható meg, de amelyet egyre jobban szükséges megközelíteni.

Az eszmények a megközelítést kötelességünké teszik. Ilyen eszmény a bölcsesség, a felelősség, az erkölcsi bátorság, a kötelességtudat, és az eszmények összessége: az igazság. Eszmények nélkül nincs igazi haladás. Ezek a fejlődés mozgató erői, előrevivői és szabályozói.³

Az értékek torzulásának okai

A technikai civilizáció korunkban már nagymérvű torzító hatást gyakorol az értékekre. Ezek oly mértékűek, hogy a XX. század második felétől szinte az egész emberiség létét veszélyeztetik. A technikai civilizáció értékrendszerünket egyre a személytelen, anyagi értékek irányába tolja. Ez a törekvés – mint a pénz és a jólét hajszolása – a belső lelkivilág és szellemi kincs elfelejtésével jár együtt. Így a kifelé forduló beállítódás erős túlhangsúlyozáshoz és a szellemi értékek elfelejtéséhez vezet. Következményeként a társadalmat az önimádat sorvasztja és a morális, szellemi értékek elhanyagolására ösztönzi.⁴ Ehhez az alapot egy-egy nyugaton és keleten feltámadt isten-állam, illetve államisten elmélete szolgáltatta. Hazánk hosszabb ideig a keleti isten-állam hatáskörébe került. A marxi örökség és elmélet államvallássá tette az istentelenséget, kiirtotta a lélek gondolatát. Megszálló, idegen fegyverek árnyékában átalakította a korábbi kulturális, ismeretterjesztő, tudományos, művészeti intézményeket és szervezeteket.⁵

Az ötvenes évek tulajdonromboló, de főként értékromboló erőszak-tettei olyan társadalmi folyamatokat indítottak el – állapítja meg egyik pszichológusunk – amelyek elrákosodó szövődményeit valójában napjainkban szenvedjük meg leginkább. Különböző beavatkozások kitépték az embereket saját értékeik, hagyományaik, hitük, kultúrájuk éltető talajából. Ezáltal olyan lelki amputáción estek át, amely legfontosabb lényüknek, emberi öntudatuknak roncsolás-nyomaival bélyegezte meg őket.⁶ Az ilyen tulajtalanná vált kisemmizett nemzedékkel bármit lehet tenni, bármire rá lehet venni.

¹ Ravasz László: Tudom, kinek hittem. Bp. 1927. 9. Továbbiakban: Ravasz: Tudom

² Drozdy Gyula: Neveléstan, tanítástan, módszertan, tanítóképző intézetek IV. osztálya számára.

Bp. 1930. 5-6. Továbbiakban: Drozdy: Neveléstan

³ u. o.

⁴ Süle Ferenc: A valláslélektan aktualitása a pszichoterápiában. In: Evangéliumi nevelés 1996. 123.

⁵ Ravasz László: Legyen világosság. Bp. 1938. 200. Továbbiakban: Ravasz: Legyen

⁶ Bagdy Emőke: Ember a válságban. In: Evangéliumi nevelés 1996. 96. Továbbiakban: Bagdy: Ember

Ennek keretében ádáz támadást intéztek a vallás ellen. Ideológiai alapul szolgált az a marxista tétel, hogy az elvek, szabályok és normák, bizonyos meghatározott osztály gazdasági, társadalmi helyzetét és érdekeit fejezik ki. Így a kizsákmányoló osztályok erkölcsét alátámasztja a vallás tekintélye, mely úgy tünteti fel az uralkodó osztály erkölcsi követelményeit, mint megdönthetetlen isteni ígéretet. Ezeket iskola, sajtó és egyéb úton erőszakolják (!) rá az emberekre.⁷ Egyébként is a vallást a társadalmi tudat hozta létre, és a teológusok állításaival szemben az isten eszméje nem velünk született eszme: velünk született eszme nincs.⁸

Ez a téves gondolatkör rombolta évtizedeken át azt a teológiai felfogást, hogy az élet Isten ajándéka, s hogy a teológiai antropológia kimondja, hogy Isten az embert a maga képére és hasonlatosságára teremtette és lelkét lehelte belé.⁹

A bolsevizmus mérhetetlen károkat okozott a nevelés területén. Irányultsága politikai volt. Célja – mint maga mondja –, hogy felvértezze a dolgozókat és az ifjúságot a „tudományos, marxista-leninista világnézettel”. Feladata, hogy kiirtsa a kizsákmányoló, nacionalista, burzsua vallási nézeteket a gyermekek lelkületéből. Mikor a tanulók egyszer csak veszik a diadalmas napi parancsot: gyerekek nincs Isten! Midőn a 14-16 éves leányiskolai tanulóknak irtózatossággal mondja a szép, modern, kedves, új igazgatónő: lányok, legyen szeretőtök, mint nekem van, csak vigyázzatok, hogy gyereketek ne szülessék.¹⁰

A Ravasz László által idézett jelenség, mintha csak egy-két évtizeddel előbből hangzana felénk. Engels még a valóságos jellegű költeményekkel is szembeszáll Anti-Dühringjében: „...*abol minden vallás tilos, magától értetődően nem tűrhető meg az iskolában a régebbi költőknél szokásos mitológia vagy egyéb vallásos fajtájú feldolgozás. A költői miszticizmus, ahogyan azt például Goethe erősen gyakorolta, szintén elvetendő.*” Engels hozzáfűzi: „csak ne tétovázzék vele”¹¹ – már tudniillik az iskolából való kitiltással.

Súlyos károsodás érte az utóbbi fél évszázad alatt a nemzeti eszme gondolatkörét. Az egy nemzethez tar-

tozás sajátosságai kerültek veszélybe több oldalról, a kozmopolitizmus és az internacionalizmus felől. A leninizmus kimutatta, mennyire tarthatatlanok, hogy a nemzeti kapcsolatok a nemzetségi kapcsolatok folytatásai. A nemzet a nyelv, a terület, a gazdasági élet, a nemzeti kultúra sajátosságaiban megnyilvánuló lelki alkat közösségének alapján jött létre. Az emberiség története a termelés fejlődésének története.¹²

Ez az ideológia sorvasztotta el azt a tudatot, amelyben felismerhettük, hogy a nemzet kérdése nem csupán gazdasági kérdés, hanem a lét és a nemlét kérdése, s csak az Isten csodája, hogy még áll hazánk. Magyaroknak lenni annyi, mint lehetetlennek látszó feladatokat vállalni és megoldani.¹³

Az ember társas életének legősibb formája, a család sem kerülte a válságos korszakot. Az evolucionizmus, a szocializmus és fajelmélet részéről ért támadás közül csak azt említjük, amely az egyneveltség tekintetében arról beszélt, hogy a csoportházasság után alakult ki a párosházasság. A kizsákmányoló társadalomban a nők megalázott helyzetben voltak. A nők teljes egyenjogúságához a termelőeszközök és a magántulajdon megszüntetése vezet.¹⁴ A gazdasági szempontokat első helyre tevő ember hozta létre a házasság helyett az élettársi viszonyt. A lelkek összhangján, egymás bánatában-örömeiben osztozó, önzetlen, áldozatra kész kapcsolat: a barátság, a fiatalok törvénytelen együttélését leplező fedőnévvé változott.

Az értékek katasztrofális válságát különösen az a propaganda idézte elő, amely az erkölcsi törvények örökérvényét tagadja. Örök erkölcsi törvény: a „*ne lopj*”, „*ne ölj*”, „*ne paráználkodj*”! Ezek az uralkodó kizsákmányoló osztályok érdekeit védik, amit a vallás támaszt alá. Még az erkölcsi törvény sem örök, amely azt mondja ki, hogy „*ne lopj*”. Csak addig lehet érvénye, amíg a termelőeszközök magántulajdonban vannak. A kommunista társadalomban az eszközök társadalmi tulajdonban lesznek, a lopás eltűnik, mert a javakban mindenki szükséglete szerint részesül, tehát eltűnik a lopás, így nincs szükség a törvényre.¹⁵

⁷ A marxista filozófia alapjai. Bp. 1959. 656. Továbbiakban: Marxista

⁸ Marxista 663.

⁹ Török István: Dogmatika. Debrecen 1953. 11. § 3.

¹⁰ Ravasz: Tudom. 20.

¹¹ Friedrich Engels: Eugen Dühring úr tudományos forradalmasítása. A természet dialektikája. Bp. 1963. 312.

¹² Marxista 467.

¹³ Ravasz: Legyen 332.

¹⁴ Marxista 464.

¹⁵ Marxista 657.

Engels Anti-Dühringjében tovább magyarázza a törvény fölöslegességét. Egy olyan társadalomban, amelyben „...a lopás indítékát kiküszöbölték, ...csak az elmebetegek lophatnak...hogya kinevetnék azt az erkölcsprédikátort, aki ünnepélyesen proklamálni akarná az ősök igazságát: Ne lojj!”¹⁶ – gúnyolódik a filozófus.

Minden erkölcsi világkép attól függ, mit tartunk legfőbb jónak, mi az, ami minden értéknek az összefoglalása. Mi az, ami a mi világunk célját alkotja. De a legfőbb jónak bele kell nyúlni a mi életünkbe, abban kell megvalósulnia. Ezt az érvényesülést nevezzük erkölcsi törvénynek.¹⁷

Ha végiggondoljuk a marxista filozófia erkölcsi értékeléseit világos, hogy azok tartalmát a nép tömeges szabadságmozgalmának a fellendülésében látja. A nép, az emberiség erkölcsi értékeinek alkotója¹⁸, de hát van-e olyan nép, s van-e olyan ember, aki méltó volna erre, vagy elvállalhatná minden fenntartás nélkül? Milyen alapon hozna erkölcsi ítéletet az a társadalom, amely a bűnökön elnézően mosolyog, a gyilkosok magyarázkodását megértően tolerálja, és amelyet nem érdekel más, csak a jólét – a kényelem és az élvezet (a hedonizmus).

Az erkölcsi rend azon áll, vagy bukik, hogy legfelül az örökkévaló Szeretet Istene van-e, vagy a pénz, a hatalom, a hiúság vagy netalán a züllesztés, az életnek mindenáron való kiélése található. A hit kérdése ez!¹⁹

Értékek érvényesülése

Az ember létének nemcsak biológiai és fizikai, hanem erkölcsi feltételei is vannak. Ez utóbbiak sokkal igényesebbek és parancsolóbbak, mint az előbbieket. Az embernek ezt a finom megérzését, mellyel az erkölcsi törvények feltételeinek igényét észreveszi, s azt nyers életszükségleteivel szemben érvényesíti: lelkiismeretnek nevezzük. Halk, szelíd szó ez, amely túlharsogja a haszon, a szenvedély, a pénz, az elnyomás lármáját.²⁰

Egyik pszichológusnak a gimnazistákkal folytatott beszélgetéséről beszámolva leírja, hogy a fiatalokat két kérdés ragadta meg: az, hogy miképpen találhatnak magukra, hogy megismerhessék milyen ember lakik bennük, aztán az, hogy merre kell tartaniuk, hogy „jó

úton járjanak”? A beszélgetés során feltárultak a kérdések mögött nézeteltérések: az értékek, a morális alapok, és az erikai mércék zűrzavara, a cselekvést vezérlő belső iránytűk hiánya. Az értékelésben arra is feleletet kapunk, hogy az általános érvényű problémát – vagyis a generációs különbségeket – a korszak és rendszerváltás felerősítette: tanult, látott, hirdetett értékek a szemük láttára omlottak össze. Életre szóló útravalók érvénytelenek lettek. Lelepleződtek kollektív hazugságok.²¹

Az iménti esetet és a jelenlegi helyzetet figyelembe véve a bizonytalanságok megszüntetése és az igazi értékek felmutatása a mi fontos tennivalónk. Feladat az életünk folyására való aktív törekvés, azaz tervszerű átalakítása az emberekhez és dolgokhoz való viszonyunknak. Erkölcsi életet akkor élünk, ha erkölcsi alapelvek szerint rendezzük be azt. Alapelvek pedig ideálok nélkül nem képzelhetők el. O. Kirn ma is érvényes módon állapítja meg, hogy sem a történelem, sem a természethez való vonzódás, sem pedig az erkölcsi ízlés nem biztosítja az erkölcsi élet kezdetét és folyását, erre csak a keresztyén felfogás képes. A keresztyén erkölcs tan Istent látja az erkölcsiség legfőbb tárgyát, s ennyiben az eddigi etikai irányzatokkal szemben vallásos etika. A keresztyénség vallásos morálja azokkal a hatóerőkkel is rendelkezik, amelyeket korunk vallástalan morálja nem ismer. Emellett igazsága és ereje olyan egyszerű, magasztos és meggyőző, hogy nem szorul a többi erkölcsi elméletek támogatására.²²

A keresztyén ember értékeinek összessége Istentől van bezárva. Más igaz érték nincs, mert ez az isteni lénynek e világon való megdicsőülése. Mátériális megvalósulása a szeretet kettős parancsában van: szeresd az Urat... szeresd felebarátodat. Ami a világban az embernek értéket ad, az a másnak megbocsátó, Istent kereső szeretet. Ezzel Jézus a vallást a külső kultusz keretéből leemeli és etikai talajra helyezi.²³

Az anyagi javak és a pénz tekintetében az evangéliumban Jézus parancsa igazít el, mikor azt mondja: senki sem szolgálhat két Úrnak... (Mt 6, 24) Más helyeken is szól a vagyonról: ha tökéletes akarsz lenni, add el vagyonodat (Mt 19, 21). Jézus azonban ezekkel

¹⁶ Friedrich Engels i. m. 94.

¹⁷ Ravasz: Tudom 9.

¹⁸ Marxista 662.

¹⁹ Hegedűs Loránt: Hit, erkölcs, nevelés. In: Evangéliumi nevelés 1996. 17.

²⁰ Ravasz: Legyen 313.

²¹ Bagdy: Ember 115.

²² Kirn O. Sittliche: Lebensanschauungen den Gegenwart. Sz. M. in: Protestáns Szemle. Bp. 1908. 61-53.

²³ Schnellert István: Jézus Krisztus a vezérlő szellemünk. In: A protestantizmus Magyarországon II. Bp. 1928. 271.

csupán a vagyon, az anyagiak önértéke ellen küzd, hiszen a javak is az ő ajándékai. A pénz, a vagyon önmagában sem nem jó, sem nem rossz. Rosszá válik, ha annak szolgál az ember, jóvá lesz, ha erkölcsi célnak, a személyiségnek szolgál.²⁴

Hasonló az álláspontja a keresztyén etikának a szerelem, az érzéki ösztön világát illetően. Az álkegyességgel szemben nem állítja, hogy a nemiség már magában véve bűn. A Biblia szerint is Isten ajándéka, bár nem maradt mentes a bűn rontásától. A házasság létrejöttében fontos szerepe van a szerelemnek.²⁵ Itt is érvényes az anyagi javakra vonatkozó teológiai tétel: nem szolgálhat öncélt.

Az emberi együttélés értékei közé tartozik a család, sőt annak ősalapja, amely a házasságban teljesedik ki. Az ember normális körülmény között beleszületik a családba. Isten a férfit férjnek, a nőt feleségnek teremtette. Ez az egyiknek is, a másiknak is rendeltetése, sőt a gyermek viszonyát ehhez mérten állapította meg. Jézus szerint is a házasság Isten rendelése és nem valamiféle hiba.²⁶ (Mt 19, 3)

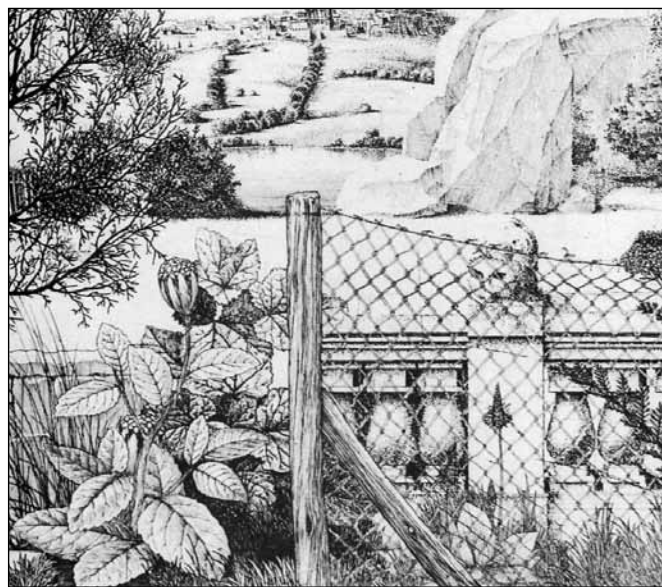
Nagy dolog, hogy néhány ember együtt a családnak nevezett kis egyszerű társadalmat alkotja, és hogy ennek az alakulásnak nagyon sok gazdasági és politikai haszna van – de ennél sokkal nagyobb dolog, hogy van anyai szeretet, apai felelősség, testvéri megértés, a lelkeknek olyan érintkezése, amelyet a család, mint belső lelki közösség tud nyújtani.²⁷

Fél évszázad alatt igen jelentős rongálásnak és támadásnak volt kitéve a hazaszeretet eszméje. Sok rosszindulatú, ferde értelmezés ingoványos, és ezért kerülendő témává tette a nemzeti eszme gondolkörét.²⁸ Mintha kiveszőben volna, és elveszíteni készülne jogosultságát és szuverenitását. Majdnem sikerült a hazaszeretetet természettudományos, marxista, internacionalista tézissé tenni, noha ez valójában erkölcsi fogalom. Ebben közösséget csak akkor találunk, ha végigcsináljuk azt az erkölcsi, etikai utat, amelyen előállt a nemzeti eszmény szuverenitása. Ravasz László írja: „Magyar nem az, aki magyarul beszél, mert a kérdés, hogy mit beszél magyarul!” A magyarsághoz csak erkölcsi úton lehet

hozzájutni. Nekünk magyarokká kell lennünk, ami csak úgy lehetséges, ha keresztyének leszünk, keresztyénné csak úgy lehetünk, ha igazán magyarok leszünk.²⁹

A nemzeti öntudatnak legnagyobb veszedelme a széthúzás, a belső meghasonlás. Nemzeti tudathasadás. A két öntudatú ember tulajdonképpen két ember. Az egyikben a régi, a mindennapi, a másikban a különös, az idegen, bujkáló ismeretlen egyéniség lakik. Megtörténhetik egy nemzettel is ez. Valami mély ellentét két táborra osztja a nemzetet. A nemzeti öntudat erkölcsi minőség, erkölcsi erő. Ahhoz, hogy ez megvalósulhasson a magyarnak külön embernek kell lennie, de úgy, hogy emberibb ember legyen.³⁰

Az értékek válságát és érvényesülését egy nemzet életében igen jelentős mértékben befolyásolja a nevelés. Éppen ezért a nevelés nem fényűzés, nem is időtöltés, hanem szinte az egyetlen életkérdés. A nevelés az, ami a megoldást hozza, az élet megmentése, biztosítása. A történelem kincseit öntudatosítja, és a múlt erőit beépíti a jövődbe. Ugyanakkor adja dinamikai elemgyanánt az új igazságokat, teremtő gondolatokat, s ezzel a fejlődésnek a lehetőségét biztosítja. Olyan munkája, mint a szív verése: kettős. Összegyűjti és szétkergeti a vért, benne az élet ritmus kél.³¹

Tanulmány egy tájképhez, 1975

²⁴ u. o. 289.

²⁵ Török István: Etika. Debrecen 1953. Ötödik rész IX. 71.

²⁶ Schneller István i. m. 291.

²⁷ Ravasz: Legyen 523.

²⁸ Arany János: Pedagógiai elképzelések. In: Evangéliumi nevelés 1996. 72.

²⁹ Ravasz: Tudom 16.

³⁰ Ravasz: Legyen 230., 231.

³¹ Ravasz: Tudom 48.

Megnyílt a Harangvirág Református Óvoda

Grenák Istvánné

Sajátos tartalmi jegyekkel, és nagy-nagy reményekkel indult útjára 2003 szeptemberében Pécelen a Harangvirág Református Óvoda.

A keresztyén nevelés értékeit átadni mindannyiunk számára fáradságos munka, amely megtermi gyümölcsét. De ha csak egy kis magot sikerül elültetnünk, már elégedettek lehetünk.

Az, hogy a mi óvodánk miben tér el a hagyományos, vagy alternatív óvodai nevelést folytató intézményektől, csak akkor derül ki, ha valaki hosszabb ideig kapcsolatba kerül velünk. A keresztyén nevelés olyan véget nem érő folyamat, ami átszövi a mindennapi cselekedeteinket, munkánkat.

A Harangvirág Református Óvodát a péceli református gyülekezet, annak presbitériuma és lelkipásztora alapította, több éves előkészület után 2002-ben.

Az első terv 2002 nyarán készült. Miközben a presbitérium és az időközben megalakult iskolaügyi bizottság az építkezéssel kapcsolatos nehézségek leküzdésén fáradozott, azok az óvónők, akik szívügyüknek tekintették az óvoda létrejöttét szintén munkához láttak. Rengeteg eldöntendő kérdés várt ránk. Az egyik, hogy kiknek szánjuk ezt az óvodát? Válaszunk hamar megfogalmazódott:

Szeretettel várjuk minden olyan gyermek jelentkezését, akinek szülei a keresztelőkor tett fogadalomban vállalt feladatok teljesítésében igénylik a gyülekezet által megígért segítséget. Ezzel együtt bárkit örömmel fogadjunk, akinek szülei jónak látják a református keresztyén szellemben való nevelését, s ha nem is reformátusok,

vagy nem hívők, de elfogadják értékrendünket.

Következő kérdésünk az volt, hogy milyen programmal szeretnénk dolgozni? Szóba került az óvodai nevelés a művészetek eszközeivel” című program, a tevékenységközpontúság, és más református óvodák által alkotott helyi nevelési programok. Végül úgy döntöttünk, hogy ezekből és a magunk elképzeléseiből alkotjuk meg helyi nevelési programunkat, melynek váza természetesen az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja.

Kerek egy évi munka után ez év tavaszának végére sikerült elkészítenem a végleges programot az óvónőkkel történő időszakos megbeszélések után. Továbbiakban a programból kiemelve az óvodánkban folyó hitéleti tevékenységet szeretném bemutatni.

A hitéleti nevelés színterei: bibliai történetek, gyermekáhitatok, közös ének, imádságra nevelés.

Az óvodás korban megérthető bibliai történetek elmondásának célja ebben az életkorban nem annyira az ismeretek megszeresztetése, hanem az, hogy a történeteken keresztül megtapasztalják Isten szeretetét, közelségének élményét.

A hitéleti neveléshez tartozik a keresztyén hit ismereteinek átadása során a Biblia alapvető üzenetének megismertetése.

Isten maga a szeretet, szent és összeférhetetlen minden tisztátalansággal, a bűn súlyosan rossz dolog, a szeretet legtökéletesebb megnyilvánulása a megváltás.

Fontos, hogy a történet előadása gyermekszzerű legyen, ne keltsen féltelmet, a gyermek számára feldolgozhatatlan tartalmat és érzelme-
ket.

Játékidőben is adjunk lehetőséget arra, hogy a történeteket dramatizálhassák, rajzaikban, vizuális tevékenységeikben élményeiket újra átélhessék.

A bibliai történetekkel való ismerkedéseken kívül a másik nagyon fontos dolog az imádság, vagyis a mindennapi áhítatok sora.

Az imádkozás formáját is meg kell tanítanunk a gyermekekkel, ez is egy folyamat. Eleinte a kötött imádságokkal kezdjük (étkezések előtti, utáni imádságok, napkezdő, hálaadó imádságok, lefekvés előtti ima stb.)

Az Úr imádságát, a Miatyánkot csak később tanítsuk meg a gyermekeknek, részletekben és együtt értelmezve, hogy ne csak betanulják, hanem meg is értsék azt.

Fontos, hogy a gyermekeket jól tanítsuk meg imádkozni, azaz magyarázzuk meg nekik, hogy Isten minden imádságot hall, de nem mindig úgy hallgatja meg, ahogy mi szeretnénk, hanem, ahogy Ő jónak látja.

A gyermekek elé saját szavainkkal elmondott, egyszerű imáinkat adjuk példaként, mintaként. A gyermekek érezzék meg, hogy az imának ereje van, hisz Istennek mindenre van hatalma, erre bátorítsuk őket saját példánkkal is (imameghallgatás, bizonyágtevés saját életünkből.) Fokozatosan szoktassuk rá a gyermekeket, hogy ők is imádkozhatnak saját szavaikkal (egyéni imádság), hisz őket is meghallgatja Mennyei Atyánk. Tanítsuk meg őket helyesen kérni és hálát adni, megköszönni mindazt, amit az Úr Istentől kaptunk. Ismerjük fel velük együtt, hogy minden nap van miért hálát adnunk (pl.: egészségünkért, családjunkért, a mindennapi táplálékért, egyéni kívánságaink meghallgatásáért, gyógyulásért, stb.) és ezekre

kerüljön sor a mindennapi áhítatok során. Így a napot reggel mindig közös imádsággal, hálaadással kezdjük, és Istentől kérjünk erőt és áldást a mindennapokra. Tanuljunk meg együtt örülni a gyerekekkel az élet apró örömei felett, ehhez jó eszköz lehet a zsoltárok, dicséretetek, gyermekénekek sora, hiszen az éneklés dupla imádság.

Az áhítatok jó alkalmat adnak arra is, hogy beszélgethessenek közösen az egész csoport, az egyéni kívánságok, esetleges bánatok, örömök, stb. kiderüljenek.

Ilyenkor beszélgethetünk egy-egy olyan témáról is, ami érdeklí őket vagy kérdéseikre válaszolhatunk.

Az őszinte imádság szívből fakad, ezért soha ne erőszakoljuk ki a gyerekektől az imádkozást.

Virágozzál Harangvirág!

A Harangvirág óvoda megépült!

Az óvodaszentelő istentiszteleten 2003. szeptember 14-én *Bogárdi Szabó István* egyházkerületünk püspöke hirdette az ígét, melyen keresztül több százan köszönhettük meg Istennek, hogy ilyen rövid idő leforgása alatt elkészült az óvoda.

Az építkezés 2003. április 12-én az alapkövetélteli ünnepség utáni napokban kezdődött, és kevesen hittük, hogy szeptember 2.-án megnyitja kapuit. Mégis azon kevesen, akik hittük, megannyi csodálatos eseménynek lehettünk tanúi. Átéltük, amint Isten megmutatta, ez az Ő műve.

Csak jöttek és jöttek a segítő kezek, levelek, felajánlások, telefonok, fogytak a téglajegyek. Az építők korrektek és pontosak voltak, az önkormányzat sem riválisként kezelte bennünket, hanem segített és támogatott. Így kaphattuk meg hamar a szükséges engedélyeket, miután a

műszaki átadás 2003. augusztus 18-án megtörtént.

Ekkor már nagyon összesűrűsödtek az események. A korábban összegyűjtött használt bútorokat szorgos kezek "restaurálták", festés, lakkozás, csiszolás, varrás, takarítás, ki mit bír... Reggeltől estig dolgoztunk hét végén is, kivéve a vasárnapot. Akkor hétről hétre megköszöntük Istennek, hogy így is lehet élni és dolgozni, boldogan szívvel- lélekkel, sőt egy szívvel és egy lélekkel!

A szülők és a gyülekezet példamutató segítőkészsége nyomán lett tiszta a belső és külső tér, rengeteg virág érkezett, sokan autóikkal, fuvarral, önzetlen tenni akarással váltak imádságaink tárgyává Isten előtt.

2003. szeptember 2-án a vízminta jóváhagyása után- jöhettek az első gyerekek óvodánkba. Folyamatos beszoktatás során szeptember végére telt meg a ház, betöltve a 75 férőhelyet. Három csoportunk a Felhőske, Nap sugar és a Csillag nevet viseli. Az épület 840 m² alapterületű, tágas, kényelmes, világos. Két aulája van, egy földszinti és egy emeleti. Tornaterem és logopédiai foglalkoztató, könyvtárszoba és óvónői szoba is rendelkezésünkre áll, ez utóbbiból gyönyörű kilátás nyílik a városra.

Tálalókonyhánk is hatalmas, étellift szállítja az emeletre az ételt, onnan pedig tálaló kocsin toljuk be a csoportszobákba. A térítési díjak valamilyen magassággal, mint az önkormányzati óvodákban, de az

étel nagyon finom, házias és a gyerekek gyümölcsöt is kapnak minden délelőtt.

14 felnőtt dolgozik az épületben. Természetesen, még nem megy minden zökkenőmentesen, hiszen lakva ismerjük meg a házat is, egymást is, a napirend is kialakulóban van. A Harangvirág Óvoda önállóan gazdálkodó intézmény, pedagógiai munkánkat tekintve új, önálló nevelési programot alkottunk, melynek megvalósítása jövőnk feladata. Óvónőink magas képzettségűek, de elsődleges feladatunknak a keresztyén értékek átadását tekintjük.

Tariska Zoltán lelkipásztor úr az első munkatársi összejevetelen azt adta útravalóul az itt dolgozóknak, hogy "legyen ez a ház imádság bázisa". Így mindennap pár perces imaközösséget tartunk, ahol imádkozunk a gyerekekért, egymásért, az aznapi dolgozóknak, a gyermekek szüleiért.

Munkánk évek múlva fog csak kamatozni, mikor a konfirmáló gyermekek száma megnövekszik, de nem sajnáljuk az energiát és a fáradságot, hiszen ha Isten elhívott erre a munkára, akkor erőt is ad hozzá.

Tisztelet M. C. Escher Úrnak I., 1978

2002 ősze óta a folyóirat e rovatában az ORTE Debreceni Humán Műhelyének tagjai publikálják tanulmányaikat. A Humán Műhely főként olyan tanárokból áll, akik a Debreceni Református Kollégium gimnáziumaiban tanítanak, s emellett tudományos munkát is végeznek.

Magyar reformátusként Európában II. – a pedagógus szemével –

Előadás a debreceni kollégiumi diákok találkozáján (2003. május 25.)

Dr. Győri L. János

(Az előadás első része megjelent a Magyar Református Nevelés 2003. júniusi számában)

III. A református iskolai műveltség lehetséges tartalmi elemei

Az alábbiakban sorra vesszük a református iskola által is közvetített sajátos protestáns műveltség tartalmi elemeit, és szembesítjük őket korunk szellemi kihívásaival. Gazdag múltbeli örökségünk ismeretében nem nehéz megnevezni őket, a mai oktató-nevelő munkában való közvetlen alkalmazásuk azonban – mint látni fogjuk – nem mindig zökkenőmentes. Gyakran meg kell elégednünk kérdéseink és kétségeink őszinte megfogalmazásával.

1. A református műveltség hangsúlyozza a Biblia tekintélyét

A Biblia üzenetével való radikális szembenézésre a reformáció nyomán kényszerült rá az európai ember. Különösen *Kálvinn*nál hangsúlyos az a gondolat, hogy az emberi élet minden lehetséges területét az Ige mértéke alá kell vonni. Ez azonban a protestáns iskolák számára nemcsak a bibliatanulmányozás kötelezettségét jelentette, hanem általánosabban a középkor vizuális és misztikus kultúrájával szemben egy erősebben verbális műveltség térhódítását is. A modern értelemben vett olvasási és szövegértési/értelmezési kultúra erősen a reformáció bibliaolvasási programjában gyökerezik. A Szentírás világával naponta találkozó, azt rendszeresen olvasó és tanulmányozó, abból részleteket könyv nélkül is ismerő diák szövegértési- és alkotási készsége minden valószínűség szerint ma is erősebb, mint a Biblia világát nem vagy csak hevenyészve ismerő társaié. Az egyházi iskolának ma nemcsak a közvetlen hitbéli nevelés a feladata, hanem legalább ugyanilyen mértékben

annak tudatosítása is, hogy milyen többlet birtokában van az európai műveltség egyik lényeges forrását jelentő Szentírást ismerő ember. *Károlyi Gáspár* bibliafordítása, *Szenci Molnár* Albert zsoltárai és az évszázadokon keresztül anyanyelven megszólaló biblia-magyarázatok, imák és egyházi énekek közvetlen impulzusokat adtak nemzeti irodalmunknak (*Arany*, *Ady*). Köztudott, hogy ez alól a hatás alól legkiválóbb gondolkodóink sem vonhatták ki magukat. Mára azonban ez a biblikus örökség már nem protestáns kiváltság, hanem az egyetemes magyar műveltség szerves része lett, ugyanakkor az utóbbi időben kissé meg is fakult ez a műveltségelem. Ébresztésében, továbbadásában a református nevelésnek ma is feltétlenül élen kell járnia.

2. A reformáció személyesen szólította meg az embert

A protestáns felfogás szerint Isten személyesen szólítja meg az embert. A protestantizmus ennek jegyében felelős, személyes döntésre képes, nagykorú személyiségekben gondolkodik. Éppen ezért idegen szellemiségétől minden tömeg- vagy önszugesztión alapuló kegyességi vagy közéleti megnyilatkozás. Így válhatott az újkor hajnalán az európai protestantizmus az önfegyelmen alapuló polgárosodás egyik motorjává. Ezenkívül hozzájárult a modern személyiség-gondolat kialakulásához is, amely a liberalizmus szellemiségével is érintkezik. Az emberről és a világról alkotott biblikus képe azonban alapvetően eltér a modern liberalizmusétól, amely relativizálni igyekszik a hagyományos erkölcsi és szellemi értékeket.

Az eltömegesedés és az extrém divatok világában a protestantizmusnak hitbéli, erkölcsi és közéleti értelemben is az öntudatos és felelős közép mellett van a helye, s ezt pedagógiai alapállásában is meg kell jelenítenie.

3. A reformáció megőrizte a keresztyénség teljességigényét

A keresztyénség - így a protestantizmus is - a bibliai teremtés- és gondviselési hit szellemében az élet teljességében gondolkodik. Ennek forrása, mértéke és célja a reformáció felismerése szerint maga Krisztus. A keresztyén ember feladata az, hogy felismerje önmagában, milyen módon szolgálhatja a teljességet. A protestáns ember tehát inkább betölteni kívánja a világ határait, mintsem önkényesen kitágítani.

A modern ember kiesik a teljesség öleléséből, s nem szellemi-erkölcsi lényként, hanem egyre inkább fogyasztóként viselkedik. Ez a lelki fogyatékoság értelmetlenné tesz olyan magatartásformákat és élethelyzeteket, melyeknek korábban a keresztyén - esetünkben a református - értékrend értelmet tudott adni. Ilyenek a kudarc, a szenvedés, a szegénység, de olykor maga a munka is, mely világunkban gyakran mechanikus tevékenységgé, robottá silányul. A református nevelés egyik legnagyobb mai kihívása, hogyan tudja felkészíteni diákjait a sikerek és kudarcok, az örömek és bánatok, a gazdagság és a szegénység s nem utolsósorban a mindennapi munka bibliai szellemű megértésére, azaz az élet teljességének egészséges elfogadására és megélésére.

4. A protestantizmust önkorlátozó minőségelv jellemzi

A keresztyénség történetének visszatérő programja az önkorlátozás vagy aszkézis. Mint minden emberi magatartásnak, ennek is lehettek az idők folyamán túlkapásai, a reformáció tehát igyekezett megfogalmazni a maga számára az önkorlátozás evangéliumi elvét. Eszerint az embernek nem feltétlenül kell kivonulnia a világból, de szükség esetén tudnia kell vállalni a perifériára kerülést is. Az evangéliumi aszkézis forrása a keresztyéni szeretet, következménye pedig a keresztyén szabadság. Az evangéliumi aszkézis eredetét tekintve tehát nem morális kategória, következményeinek azonban komoly erkölcsi hozadékaik vannak, amennyiben sajátos életminőséget eredményez. A protestáns minőségelv tehát nem megvalósítandó cél, hanem következmény, a hitből fakadó önkorlátozás következménye.

Ez a kérdés sosem volt talán aktuálisabb, mint ma, hiszen ma már gyakran nem keresztyén körökben is megfogalmazódik az a gondolat, hogy az emberi civilizáció globális méreteket öltő önpusztítása csak az ember tudatos önkorlátozása révén állítható meg. A protestantizmusnak a nevelés terén is van mit mozgósítania szellemi tartalékaiból ezen a téren, a nagy dilemma azonban az, hogy a fogyasztói társadalom nem éppen barátságos közegében hogyan fogadtatható el ma - gyakran még magukat különben keresztyénnek vallók körében is - bármiféle önként vállalt lemondás szükségessége. Látnunk kell ugyanis, hogy minden ilyen irányú kérdésfelvetés látványos szembemenetelés a korszellemmel. S e kérdés pedagógiai stratégiái még koránt sincsenek végiggondolva a mai nevelésügyben.

5. A reformáció erősítette az európai ember kritikai érzékét

Luther hitbéli fölismerése, mely a reformáció elindulásához vezetett, akaratlanul a fennálló keresztyén hitgyakorlat és teológiai gondolkodás kritikáját is jelentette. A protestantizmus kritikájának végső gyökere az ószövetségi profétizmusban keresendő, igazi mércéje azonban az evangélium. Ugyanakkor Luther arra is törekedett, hogy kritikája tudományosan is megalapozott legyen, ezért hívta segítségül bibliaértelmezésében az akkor legkorszerűbb eljárást, a humanista szövegkritika módszereit. Kritikai hajlandóság és tudományos igény a protestáns gondolkodásban és nevelésben később is összekapcsolódó fogalmak.

Köztudott, hogy kritikai hajlandóság és tudományos igény a modern kori értelmiségnek is sajátja. Ezen azért nem kell csodálkoznunk, mert az újkor hajnalán a protestantizmusnak - különösen kiterjedt iskolakultúrája révén - meghatározó szerepe volt a szekularizált értelmiség kialakulásában, amely mára jobbára elveszítette transzcendentális távlatait. Meggyőződésünk szerint keresztyén kritikának ma is a létjogosultsága van. A bibliai alapokhoz visszanyúlva a protestantizmus ma is kritika tárgyává tehet minden emberi megnyilatkozást, pl. a felvilágosodás számos dogmáját is, mint egy adott kor történelmi feltételei között létrehozott nem abszolút igazságokat. Mindez természetesen súlyos elvi és gyakorlati dilemma elé állíthatja a keresztyén nevelést, hiszen a tudományos közvélemény - így többnyire a forgalomban lévő tankönyvek is - általában alapvetően pozitív fordulatként mutatják be az európai gondolkodás utolsó nagy fordulatát, melyet felvilágosodásnak nevezünk.

6. A magyar protestantizmus felekezeti kereteken túlmutató (kulturális, nemzeti, európai) beágyazottsága

A magyar protestantizmus mint műveltségi tényező története során több vonatkozásban is túllépett felekezeti határain.

A reformáció kezdettől fogva kettős missziót vállalt Európában: programjában hitterjesztés és népművelés szorosan összekapcsolódott. A reformátorok ugyanis a kezdet kezdetén fölismerték, hogy az írástudó emberhez könnyebb eljuttatni az új hitbéli felismeréseket. Ugyanakkor a műveletlenségben sokféle babona és bűn gyökerét is látták. E kettős felismerés eredményezte kultúrkritikai magatartásukat, mely hamarosan azt eredményezte, hogy a hazai protestantizmus művelődési és nevelési kérdésekben gyorsan túllépett szűkebb felekezeti korlátain (jól példázza e jelenséget *Bornemisza Péter*, *Heltai Gáspár*, *Melius Jubász Péter*, *Szenci Molnár Albert*, *Apácai Csere János* vagy *Misztótfalusi Kiss Miklós* esete, akiket ma a magyar művelődéstörténet elsősorban nem teológusként tart számon, s hasonló példákat még a következő századokban is látunk).

Ami a hazai protestantizmus nemzeti elkötelezettségét illeti, hangsúlyoznunk kell, hogy a kora újkori magyar református prédikátorok történelmi kényszerek folytán nemcsak az egyént, hanem egy ószövetségi analógia nyomán az egész népközösség sorskérdéseire is biblikus választ kerestek. Mivel e korban a magyar lakosság zöme református volt, a magyar nemzettudatban elsősorban ezek az ószövetségi gyökerű elemek értékelték föl: így pl. a nemzeti egység, a függetlenség, a nemzeti szellemű kultúra gondolata. Háttérbe szorultak viszont a személyes kegyességben gyökerező olyan polgári erények, mint a vállalkozói hajlam, az embertársak iránti feltétlen bizalom, a szabad vizsgálódás gondolata stb. Szerencsésebb országokban, mint *Svájc*, *Hollandia* vagy *Anglia* mindez éppen fordítva történt. Az előbbi elemek egészséges képviselete mellett szükséges lenne nemzettudatunkban az utóbbiak erősítése, s mindebből a református nevelés is kiveheti a részét, korábbi több évszázados pedagógiai gyakorlatát is némileg kritika tárgyává téve.

Hogy a hazai protestáns műveltség felekezeti kereteit európai vonatkozásban is túllépte, azt leginkább a nyugati egyetemjárás, az ún. peregrináció több évszázados gyakorlata jelzi. Különösen a 16-17. században ez jelentette a nyugati szellemiséggel való kapcsolattartás legfőbb csatornáit. *Európai Unió*s csatlakozásunkkal ez a gyakorlat ma újra kiteljesedhet, s újabb tartalmakkal telítődhet.

Mint már fentebb utaltunk rá, mára lényegesen megváltozott nemcsak az európai, hanem ezzel együtt a magyar protestáns műveltség és nevelés helyzete is. Az imént vázolt műveltségelemek a 19-20. század folyamán jórészt fölszívódtak az egyetemes európai és magyar műveltségbe. A hazai protestantizmus számos korábbi szerepének gondozására önálló intézmények jöttek létre. A nyugati egyetemjárás gyakorlata, a nemzeti kultúra ügye, az iskolaügy, a nevelés vagy a történelem értelmezése ma már nem feltétlenül felekezeti kiváltságok. A szekularizáció diktálta korlátokat tehát a mai egyházaknak is alázattal tudomásul kell venniük. Főleg ha meggondoljuk, hogy pl. az oktatásban olykor a rendelkezésre álló keretek igényes, korszerű kitöltése is gondot okoz református egyházunk számára. A magyar reformátusságot hagyományai nem mennyiségi vágyálmok kergetésére, hanem inkább minőségi helytálásra kötelezik. Ha a mai magyar református pedagógus nemzedéknek, mely az újrakezdés kiváltságát kapta történelmi lehetőségül, sikerül visszatárlnia a reformáció közös európai gyökereihez, és engedelmesen hű tud maradni a kevesen, a történelem Ura a jövőben talán majd a kereteket illetően is többet bíz gyermekeire és unokáira. Kívánom, hogy úgy legyen!

Tisztelet M. C. Escher Úrnak II., 1978

Keresztény Ökumenikus Diákegyesület

Lázár Dániel

AKÖD keresztény egyetemi lelkészségek, ifjúsági szervezetek és közösségek ernyőszervezete. Megalakulását a rendszerváltás után a magyar keresztény diákság nemzetközi vérkeringésbe való bekapcsolódása, és az újjáalakult egyetemi lelkészségek tevékeny szerepet vállaló lelkészeinek és diákjainak ökumenikus hajlandósága és érdeklődése gerjesztette. A KÖD bírósági bejegyzésének idejére (1998) a három budapesti egyetemi lelkészség és a szegedi székhelyű *Katolikus Egyetemisták és Főiskolások Egyesülete* (KEFE) alkotta a KÖD szervezeti bázisát.

Tevékenységeink célja az ökumenikus érzület és elkötelezettség erősítése a fiatalokban. Senior testvérszervezetünk a *Keresztény Ökumenikus Baráti Társaság* (KÖT).

Tagjai vagyunk a *Keresztény Diákok Világszövetségének* (WSCF), melynek *Közép-Európa Alrégiójához* tartozunk (CESR), továbbá a *Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának* (MEÖT) delegáltjaként az *Európai Ifjúsági Ökumenikus Tanácsnak* (EYCE).

A KÖD tíz-tizenkét tagú választmányában mindig vegyesen voltak az egyetemi gyülekezetek tagjai, illetve a csak a KÖD-dal kapcsolatban álló diákvezetők. A KÖD egyediségére érdemes néhány mondatot szentelni. A nemzetközi színteret figyelve, számba véve a *Keresztény Diákok Világszövetsége* (WSCF) és az *Európai Ökumenikus Ifjúsági Tanács* (EYCE) tagszervezeteit, azt állapíthatjuk meg, hogy leginkább háromfélék: vagy egy ország nagy többségben lévő felekezetének ifjúsági szervezetei (pl. a máltai katolikusok, a dán evangé-

likusok vagy a román ortodoxok), vagy egy törpe kisebbség képviselői (pl. az olasz valdensek, vagy a lengyel ortodoxok), vagy pedig a protestáns egyházakat tömörítő nemzeti ökumenikus tanácsok (pl. a *Cseh Egyházak Ökumenikus Tanácsának* ifjúsági osztálya).

A KÖD-ben, ezzel szemben, harmonikusan működnek együtt fiatalok mindhárom történelmi magyar felekezetből, különböző egyensúlyok és feladatmegosztások segítségével. Az elnök és az alelnök évente cserélődik, mindig egymástól eltérő felekezeti háttérből jönnek, és külön-külön is évente más felekezet adja az elnököt és az alelnököt. A választmányban mindig körülbelül egyenlő arányban vannak a három felekezet képviselői, mindig mindhárom felekezet jelen van, a nők és férfiak arányára is figyelünk. A programjainkat látogatják baptisták, görög katolikusok, ortodoxok is, a vezetőségben pedig nemcsak egyetemi és főiskolai hallgatók vettek részt, hanem felsőoktatáshoz már nem kötődő fiatalok is.

Magyar szintéren is sok szempontból egyedi a KÖD diákmozgalomként talán egyediként tűzzük zászlónkra az egyházmegosztó kérdések őszinte, nyílt napirendre tűzését és megvitatását. Erre jó példa

a havonként megrendezett *Budapesti Ökumenikus Beszélgetések* (BÖBE) mely a liturgiák, egyházmodellek a vegyes házasság és más érdekes ökumenikus kérdések megvitatására teremt fórumot. A beszélgetések után a különböző felekezetekből érkezőknek lehetőségük nyílik egymással ismerkedni, a felvetett témát közösen továbbgondolni. A KÖD évente két alkalommal szervez hétfégi alkalmat, a következő november végén lesz az egyházak közti konfliktuskezelés kérdéskörében.

A KÖD a nemzetközi szintéren is aktív, konferenciák hazai és külföldi szervezésében egyaránt. Következő konferenciánk a *KDVSZ Közép-Európa Alrégiójának* (melyet *Ausztria, Csehország, Szlovákia, Lengyelország és Magyarország* alkot) szervezésében lesz *Linzben* jövő év elején, illetve *Magyarországon* az év közepén.

A KDVSZ Európa régiójának közgyűlésén (2003 október *Åland, Finnország*) a küldöttek az európai iroda és a titkár *Budapestre* költöztetéséről döntöttek, és azt a KDVSZ központi vezetősége jóváhagyta. A nemzetközi diákegyesületek történetében először költözik Közép-Európába vezetőségi iroda, ez hiszem, hogy felpezsdíti a magyar ökumenikus munkát. e-mail: keresztmetszet@yahoo.com

A. Dürer mester emlékére, 1970

Balla Péter

(1908-1984)

Papp Vilmos

Az ország, az egyház, az SDG énektanára. A Tanár. Arcképéről szívet-vesét vizsgáló ember tekint ránk. Lehet, hogy nem is vizsgálódik, hanem szuggerál. Valamire rá akar venni minket. Énekeljünk vele együtt: zsoltárt, népdalt, vagy éppen szerzeményeit a pentaton (ötfokú) énekeket. A germán, angolszász sorozatban gyártott dalok helyett régmúlt elődeink pusztákról hozott dallamait. Ha őseink a pusztáról már magukkal hozták *Sámuel*, *Mózes*, *Dávid* bibliai történeteit s nyelvünk ősi héber nyelvi fordulatokat tükröz, miért ne lehetne, miért ne kellene éppen nekünk magyaroknak ősi dallamainkkal Krisztust dicsérni?

*Krisztus a Király, nézzétek, feláll,
hangosan kiált: – Halljátok a Királyt:
„Akinek lelke szomjasan ég,
Jöjjön énhozzám és igyék,
Hozzám jöjjetek, bennem higgyetek
és forrás támad, élő víz árad belőletek.”*

„Balla Péter énekköltői poézisének talán leghatalmasabb megnyilatkozása ez az ének.” (Kálmán Lajos).

A néző-látó Balla Péter tudja mi hiányzik, s mit kell tennünk: közösen énekelni! A közös ének megszünteti szörnyű magányunkat. Ha képzettsége után érdeklődünk: hegedűművész, – ki hátat fordított a pódiumnak. Ha foglalkozását kérjük: tanár. Ha hivatása után kutakodunk: az az ember ki az országot megénekelte. Ahol ő megjelent, ott énekelni kellett. Nem parancsra, hanem benső késztetésre. Ha csak három embert talált együtt: énekeltek. Ha százan voltak együtt: harsogtak. A rádió mikrofonján át és a sok száz hanglemezre vett népdal közvetítésével, az egész országot rászoktatta a zsoltárra és népdalra. *Veres Péter* is énekelt. *Németh László*, *Kodolányi János* sem maradt ki. Sőt akadtak olyan hitehagyottak, akik nosztalgikusan, szinte fájó szívvel emlékeztek vissza arra az időre, mikor Balla Péterrel énekeltek: „*Szívemet Hozzád emelem és Benned bírom Uram!*”

Hogyan alakult ki a „ballapéter”-jelenség? Édesapját, a hajdúszoboszlói állatorvost az I. világháború küszöbén *Belényesre* helyezték. Így Balla Péter az első elemítől kezdve az érettségiig ott végezte tanulmányait. S mivel ott román uralom alá kerültek, románul

Vénasszony, 1964

is jól megtanult. Édesapja szenvedélyes muzsikusként híreben állt. Mind a négy gyermekét megtanította hegedülni. Sőt hangszereiket is maga készítette. Így eshetett meg, hogy Balla Péter az érettségi izgalmaival azzal vezette le, hogy gyermekoperát írt. Ennek alapján kinevezték a frissen alapított tanítóképző ének- és zenetanárának. Majd fényes ösztöndíjat kapott – volna – *Párizs*-ba, ha ő nem köt ki *Budapest*-en. A *Zeneművészeti Főiskolán Bartók*, *Kodály*, majd *Lajtha László* tanítványa lett – szegénységben.

Ennek okán kért és kapott szobát az SDG (*Soli Deo Gloria Református Diákszövetség*) Kálvin téri otthonában. Az egyik szomszédos szobában székely egyetemisták laktak. Esténként daloltak. Borzadva hallgatta, hogy a székely fiatalok „schneiderfániznak”, azaz akkor dívó „modern” pesti dalokat énekelnek. Kivételként székely-

Építészet, 1978

ségükből. A folyosón kitűzött egy papírlapot hatalmas kérdőjellel. Mi akar ez lenni? Az érdeklődőknek felajánlotta, hogy hetenként egy este szívesen tanít igazi népdalokat. – Ebből hajtott ki az egész országra kiterjedő éneklőmozgalom. Előbb az SDG országos énekvezére lett. Eközben Jézushoz is egyre közelebb került. 1937-ben a református *Konvent* énekügyi előadója. Részt vett a megújuló énekeskönyv szerkesztésében. Minden alkalmat felhasznált arra, hogy Jézusról a világ egyetlenegy reménységéről tanúságot tegyen.

Amikor a harmincas évek elején Lajtha László és *Móricz* Zsigmond közös filmet készített „*Hortobágy*” címen, ő tanította meg a csikósokat, gulyásokat, pásztorokat őseik elfeledett énekeire. Két nagy gyűjtőutat is tett: a bukovinai székelyekhez és a moldvai csángókhoz. Azonban míg mások „csak” gyűjtötték a népdalokat, ő hivatásának tekintette, hogy terjessze azokat. Három népdalgyűjteménye jelent meg: *Kis magyar daloskönyv*; *A magyar népdal kistükre*; *Dalolj velünk*. A XVI-XVII. századi dicséreteket tekintette a magyar lélek nagy kincseinek. Ezeket már édesanyjától, a *tiszadadi* paplánytól, *Szilcs* Margittól tanulta.

A zoltárok, dicséreték, népdalok tanításáért, minden másról lemondott. Az ifjúkori hegedűművészi ambíciókra is csak az emlékeztetett, hogy idős korában a *monori, illői, vecsési* zeneiskolákban tanított.

Két dolog igen elszorítottta, sőt megbetegítette. Zeneügyi státusát megszüntették a Konventben. (Ez is része volt a missziót sorvasztó intézkedéseknek!) Bár ki-nevezték a *Népművelési Intézet* egyik vezető helyére, ámde a népdal hamarosan „nemkívánatos” lett Kodály hazájában. (*Ádám* Jenő tankönyveit is nyomdafrissen bezúzták...) Elárasztották az országot a fertelmes csasztuskák, az üres és idegen sanzónok és songok. Mucsainak tekintették azt, aki népdalt akar énekelni.

Lelki otthona a vecsési eklézsia volt. Itt 4 évtizeden át szolgált presbiterként. Idős korának üdítő órái voltak az SDG szenior-közösségének találkozói. Az immár megöregedett ifjak valósággal kérelték őt, hogy énekeltesse meg őket. Egykori lakóházán emléktábla hirdeti, hogy 40 éven át itt élt és dolgozott. Gyötrelmes óráiban megújító erőt jelentett egyik éneke: „*Jézus, a te gyógyító kezed megfogta már a szívemet, s én is tudom, büntelen leszek majd nálad odafenn, a mennyben odafenn.*” (*Új szívet adj*)

Költészet, 1978

A három keresztyén történelmi egyház közös állásfoglalása a NAT tervezetéről

Magyar Katolikus Egyház
Magyarországi Református Egyház
Magyarországi Evangélikus Egyház

Dr. Szabados Tamás úrnak
politikai államtitkár
Oktatási Minisztérium
1051 Budapest
Szalay u. 10-14

Tisztelt Államtitkár Úr!

Államtitkár Úr levelét és a Nemzeti alaptanterv (NAT) kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról készült kormány-előterjesztés véleményezésre megküldött tervezetét köszönettel megkaptuk.

Egyházaink a NAT tervezetével kapcsolatos véleményüket az elmúlt hónapokban írásban és szóban már több alkalommal kifejtették. Bár észrevételeinket az előterjesztés készítői a jelenlegi tervezet elkészítése során sem vették figyelembe, a magyar közoktatás ügye iránti elkötelezettségünk alapján a három nagy keresztyén iskolafenntartó egyház egyeztetett véleményét az alábbiakban megismételjük.

Az egyházi iskolák a tanítás mellett alapvető feladatuknak tartják a nevelést, ami a NAT összeállítóinak is egyik fontos célkitűzése. A tervezetet áttekintve úgy látjuk, mintha a NAT a tanulók személyiségének fejlesztését, nevelését célul kitűzve megfelelkezne arról, hogy az emberségre neveléshez megfelelő tudásanyag elsajátítása, szilárd értékrend és etika szükséges. Aggályosnak tartjuk, hogy a NAT semmiféle kötelező tananyagot nem határoz meg és a műveltségi területek között pl. a történelem önálló műveltségi területként nem is szerepel. Az oktatási rendszer összeomlásához vezet egy olyan szabályozás, amely az oktatás tartalmát az iskolafenntartók, a szülők, a tanulók értekeinek és érdekeinek, a pedagógusok szakmai törekvéseinek szolgáltatja ki. A gondolkodás fejlesztéshez, a hit és erkölcs kérdéseinek, az emberi élet örök kérdéseinek megválaszolásához objektív ismeretek, szilárd erkölcsi támpontok szükségesek, ami azonban a NAT-ból teljesen hiányzik. Ezt nem pótolhatják - és nem is pótolják - az oktatási miniszter által kiadandó, egyenlőre ismeretlen tartalmú kerettantervek, hiszen a kormányrendelet tervezete szerint ezeket a helyi tantervek és pedagógiai programok összeállításánál nem kell figyelembe venni.

A NAT-tal kapcsolatos részletes véleményünket az alábbiakban foglaljuk össze:

1.) A NAT jelenlegi formájában nem tesz eleget a közoktatási törvény előírásainak. Teljességgel mellőzi az ismeret jellegű követelményeket, ami nincs összhangban a Kt. 8.§ (10) bekezdésével, amely szerint „a Nemzeti Alaptanterv műveltségi területenként határozza meg a (...) nevelő-oktató munka kötelező és közös céljait, a nevelő-oktató munka alapjául szolgáló ismeret-, készség- és képességjellegű követelményeit” Különös, hogy a NAT készítői és méltatói éppen a NAT erényeként emlegetik, hogy nem tartalmaz semmiféle követelményt. Ezen túlmenően a NAT egyáltalán nem biztosítja a Kt 8.§ (10) bekezdésében megfogalmazott átjárhatósági követelményt sem.

2.) A NAT bevezetője megjelöli fő funkcióját: „a közoktatás nélkülözhetetlen elvi, szemléleti megalapozása úgy, hogy egyben biztosítsa az iskolák tartalmi önállóságát”. Ennek jegyében a „kulcskompetenciák” fejlesztése kerül előtérbe, amelyek „sokféle ismereten, az ismeretek változatos kombinációin alapulhatnak.” A dokumentumban leírt tudástartalmak „nehezen sorolhatók be a tudományok hagyományos rendszerébe”, integratív és interdiszciplináris tantervi szemléletet tükröznek. A hangsúlyozottan megfogalmazott cél az, hogy a tanulók „minél teljesebben bontakoztathassák ki személyiségüket.”

A tervezet továbbra sem tartalmaz semmiféle tananyagot. Ráadásul a kerettantervek vagy programcsomagok sem lesznek kötelező érvényűek. Ez a koncepció súlyosan veszélyezteti a nemzeti műveltség egységét, amelyről évezredek hagyományaink miatt sem, de az Európai Unióhoz való csatlakozásunk okán sem szabad lemondanunk. A követelmények megfoghatatlanok, konkrét tartalom nélkül érthetetlenek, megvalósíthatatlanok. Ha a kerettantervektől is el lehet térni, ez azt fogja jelenteni, hogy az egyes iskolák tanári karai fogják majd eldönteni, milyen tartalommal töltik meg az egyes műveltségterületeket, ők fogják eldönteni, fontos-e Petőfit vagy Aranyt

tanítani, vagy a magyar történelem, a magyar kultúra, hazánk földrajza tananyag lesz-e vagy sem. Előre meg lehet jósolni, hogy az oktató-nevelő munkát, az iskolai pedagógiai folyamatokat a tankönyvpiac fogja irányítani a tankönyvben feldolgozott tananyagon keresztül.

3.) Nem fogalmazza meg a tervezet (jogszabály sem írja elő), hogy a tantervek akkreditációja – különösen az ismeret jellegű követelmények esetében – milyen szempontok és kritériumok alapján történik. A garancia maga a NAT lehetne és kellene, hogy legyen. A jelenlegi NAT tervezet azonban erre nem alkalmas, hiszen bármilyen ismeret jellegű követelményrendszer megenged, vagyis semmiféle garanciát nem ad. Semmiféle alapja nem lehet pl. egy olyan tanterv elutasításának, amelyikből hiányzik Janus Pannonius, Balassi Bálint, a reformáció irodalma, Zrínyi Miklós, Pázmány Péter, Mikes Kelemen, Petőfi Sándor, Arany János, Ady Endre, Babits Mihály, Móricz Zsigmond, Illyés Gyula, Sütő András tanítása, vagy esetleg periférikus tantárggyá válik a történelem. Ezzel kapcsolatban a tanárok józan eszére mint garanciára hivatkozni – amint azt sokszor hallhattuk – enyhén szólva is megdöbbentő érv.

4.) Kellő időbeli és tartalmi szabályozás nélkül (tantárgyak, tananyag, a tananyag tartalmára fordítható óraszám, stb.) meghat félő, hogy az iskola a „partnerek igényeit” fogja kielégíteni, a szülők és a társadalmi környezet szakmailag megalapozatlan elvárásait, különböző divat-igényeket elégít majd ki, kiszolgáltatva a legkülönbélebb érdekeknek és hatásoknak. A szülők és a helyi igények alakíthatják az óraszámokat, sőt még a pedagógiai óraterveket is. Még nagyobb lesz a harc a gyermekekért – hisz tudvalevő, milyen tragikusan csökken a számuk –, és ezt a harcot a nyelvtörés és az informatika előtérbe helyezésével, az anyanyelv, a művészetek, a természettudományos műveltség háttérbe szorításával akarja majd minden iskola megnyerni, hiszen az utóbbiakra kisebb az igény. A minden fórumon erőteljesen deklarált esélyegyenlőség, az elit, illetve hátrányos helyzetű iskolák és diákok közötti szakadék mélyülni fog. Semmi sem bizonyítja, hogy a kompetencia-központú oktatás nagyobb esélyeket adna a hátrányosabb helyzetű diákoknak – az esetek jelentős részében ennek ellenkezőjét is tapasztalhatjuk. Ugyanakkor az a szabadság, ami az ismeret-jellegű követelmények hiányából ered, csak erősíteni fogja a különböző iskolák színvonalala között meglévő, amúgy is tetemes különbséget. Az esélyek csökkenését eredményezheti az is, hogy a NAT teljesen figyelmen kívül hagyja az átjárhatóság követelményét.

5.) A NAT jelenlegi tervezetéből teljesen hiányzik az erkölcsiség, ami emberi létformánk legjellemzőbb sajátossága. A NAT emberképe, amelyet az „iskolai nevelés-oktatás közös értékei” címszó alatt fedezhetünk fel, bár egyes elemeit tekintve pozitívan értékelhető, valójában csak szöveg. Állandóan hangoztatja az érték fogalmát, de nincs viszonyítási alapja, rész-értékekből, átfogó etikai alapok nélkül akarja kibontakoztatni a személyiséget: legyen egy kis nemzeti öntudata, európai azonosságtudata, óvja környezetét, rendelkezék információs és kommunikációs kultúrával, ápolja testi-lelki egészségét, legyen képes egész életén át tanulni, ügyesen válasszon pályát, stb. Átlag és tucat fogyasztóvá nevelnék erkölcsi megalapozás nélkül az ifjúságot. Ez akkor is elfogadhatatlan számunkra, ha egyházi iskoláink természetesen továbbra sem tilos az erkölcsi nevelés és erről nem is mondunk le.

A Nemzeti alaptanterv, mint az oktatás tartalmi szabályozásának legfontosabb dokumentuma egyben a magyar közoktatás egyik fundamentuma is, amelynek csak a bevezetése is 12 esztendő vesz majd igénybe. A NAT fontossága és a fentiekben megfogalmazott súlyos aggályok miatt a jelenlegi szövegtervezet visszavonását indítványozzuk. Tapasztalatunk szerint a pedagógusok jelentős része nem vehetett rész a NAT-tal kapcsolatos tájékoztatón vagy vitán, az ő együttműködésük és egyetértésük nélkül képtelenség bármilyen új oktatási koncepciót vagy változtatást végrehajtani. Ezért további szakmai és társadalmi vitát látunk szükségesnek ahhoz, hogy ne egy szűk csoport elképzelései, hanem a nemzet szándékai és hagyományai érvényesüljenek a jövő évtizedek oktatásügyében, és valóban megfelelő, jövőt és magyarságot építő tantervi koncepció jöjjön létre.

Budapest, 2003. november 11.

Őszinte tisztelettel

Dr. Veres András püspök
Magyar Katolikus Egyház

Dr. Bölcskei Gusztáv püspök
Magyarországi Református Egyház

D. Szebik Imre püspök
Magyarországi Evangélikus Egyház

Károli Gáspár-díj, 2003

A reformáció ünnepének előestéjén, 2003. október 30-án adta át dr. Hiller István miniszter úr a Károli Gáspár-díjat dr. Lenkeyné dr. Semsey Klára tanszékvezető egyetemi tanár (Debreceni Református Hit tudományi Egyetem), Vetési László lelkipásztor (Kolozsvár) és dr. Vladár Gábor tanszékvezető egyetemi tanár, dékán (Pápai Református Teológiai Akadémia) számára. A laudációkat a díj kuratóriumának tagjai a beérkezett ajánlások alapján közösen készítették el, ezért szerzőjük nincs föltüntetve.

Dr. Lenkeyné dr. Semsey Klára

Lenkeyné Semsey Klára református lelkész, egyetemi tanár 1930-ban született Prügyön. A középiskolát Nyíregyházán, teológiai tanulmányait Sárospatakon és Debrecenben végezte. 1954-55-ben intézeti segédlelkész Sajósenyén. 1955-ben kerül tanársegédnek Varga Zsigmond teológiai tanár mellé a debreceni Református Teológiai Akadémia Újszövetségi Tanszékére. 1978-ban ugyanitt kap tanszékvezetői kinevezést mint a református egyház első nő professzora. Közben 1974 és 1978 között Budapesten a Zsinati Iroda tanulmányi előadója.

Lelkipásztor nemzedékeket oktat újszövetségi görög nyelvre, később gyakorlati, az igehirdetéshez szolgáló egzegézisre. Ennek tudományos eredményei *Az egzegézistől a prédikációig* c. sorozatban megjelent kommentárjai a *Pásztori levelek*hez (1988-1990). Ezt a gyakorlati egzegézist valósította meg igehirdetéseiben, konferencia előadásában és 1979 óta a Magyarországi Református Egyház Doktorok Kollégiuma Újszövetségi Szekciója elnökeként végzett munkájában.

További fő kutatási területei az *Apostolok Cselekedeteiről írott könyvek*, az újszövetségi kortörténet, *János evangéliuma és levelei*, a nők szerepe az Újszövetségben, írásait önálló kiadványokban és folyóiratokban publikálja. Doktori értekezésének tárgyát is az utóbb említett témakörben dolgozza ki *Nők az Újszövetségben - Az Újszövetség a nőkről címmel* (1980). Így lett elindítója a nők lelkészé szentelését előkészítő sajtóvitának, majd az erről szóló zsinati döntésnek.

1990-ben már mint az egyetemi rangra emelt kar dékánja kezdeményezi a hitoktató képzést, a kar egy személyes tanszékeinek bővítését, valamint utóbb a Debreceni Egyetemmel való társulást, ezzel máig meghatározva az intézmény fejlődési irányát.

Lenkeyné Semsey Klára a nehéz időkben helytállásával, fáradhatatlan munkájával, az új lehetőségekre nyitottságával tevékenyen hozzájárult a magyar biblikus tudományok gazdagodásához és a hazai lelkészképzés színvonalának emeléséhez.

Vetési László

Vetési László református lelkipásztor 1953-ban született Székelyudvarhelyen lelkészcsaládban. Tanulmányait Kolozsvárott a Protestáns Teológiai Intézetben 1976-ban fejezte be. 1976 és 1978 között a dél-erdélyi (volt Nagykükküllő-megyei) Bürkösön, 1978 és 1983 között a kolozsvári Pata utcai gyülekezetben lelkész. 1983-tól 1990-ig lelkészi szolgálatait folytatva az Erdélyi Református Egyházkerület Igazgatótanácsán dolgozik kiadói és szerkesztői munkakörben. Az 1970-es évek végétől rendszeresen jelennek meg írásai a romániai magyar és magyarországi folyóiratokban és kiadványokban a szórványkérdésről, bár akkor még a szót és a fogalmat nem lehetett használni. Ezeket az írásokat kezdetűl összetett érdeklődés, teológiai, szociológiai, lélektani szempontok együttes alkalmazása jellemzi. 1990 után a megnyíló lehetőségekkel élve, számos új tevékenységi területen vállalt feladatot. Tagja lesz a *Korunk* folyóirat szerkesztői tanácsának. Részt vesz az újjá éledő Erdélyi Múzeum-Egylet vezetésében. 1991-től vallástanár az újra induló kolozsvári református kollégiumban és az Erdélyi Református Egyházkerület szórványügyi előadója. Párhuzamosan megalapítja a *Felebarát* c. egyházi szórványlapot, majd szerkeszti annak utódait az *Üzenet* *Levelet*, továbbá a *Felebarát Füzeteket* és a *Diaszpóra Tájékoztatót*. Ezek a kiadványok tájékoztatást adtak és adnak, hitbeli megerősítést nyújtanak a sok évtizeden át kényszerűen magára hagyott vagy csupán titokban ellátott magyar szórványnépességnek, összekötő kapcsot képeznek részei között valamint a tömbmagyarsággal. Vetési László fiatalokból statisztikai felméréseket, művelődés és oktatásszervezést végző munkacsoportot hív létre, nyelvi-, etnikai és vallási megtartó programokat dolgoz ki. Fölismeri az évszázados magyar szórványkérdés új területeit, mindenekelőtt a városokban, nagyvárosokban, ipartelepeken elszigetelve élő magyarok beolvadásának fokozott lehetőségét. Tud időt szakítani szaktanácsadói és kuratóriumi tevékenységre, televíziós filmekben közre működésre. Szórványgondozói munkájáról készített legfontosabb írásai a közelmúltban két

tartalmas kötetben jelentek meg. A „*Ne csüggedj el kicsiny sereg*” (2000) elsősorban lelkészi munka során szerzett személyes benyomások földolgozása, a „*Jubainnak maradványa*” (2001) tényföltáró cikkeket és elméleti tanulmányokat tartalmaz. Vetési László a nyelvi, kulturális és vallási szórványügy korszerű elméletének és módszertanának kidolgozója és nemzetközi szintű művelője. Meggyőzően mutatja be, hogy a romániai magyar szórványok legátfogóbb és legfontosabb gondozója, számon tartója ma az egyház. Írásainak és gyakorlati tevékenységének központjában alapkötődésével összefüggésében a reformátusság áll, szemlélete azonban felekezeti, azaz a valamelyik magyar egyházhoz tartozás és a magyarságban való megmaradás azonos cél.

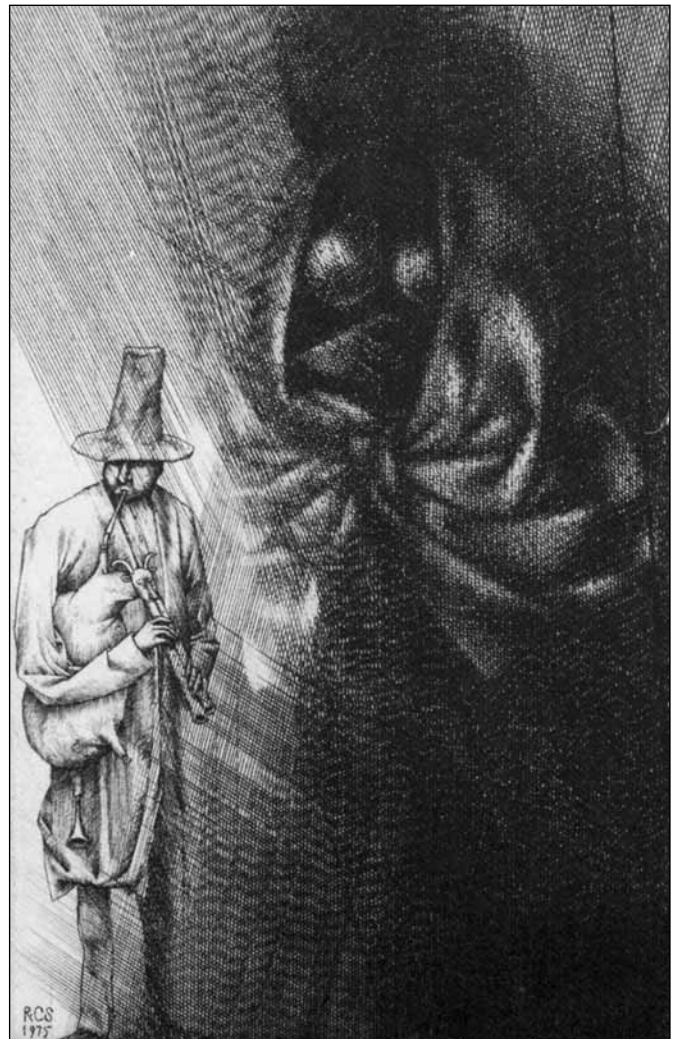
Vetési Lászlónak döntő része van abban, hogy a XX. század végén ismételten ráirányult a nyilvánosságban a figyelem a magyar kisebbségeken belül legveszélyeztetettebb néptörzsekre, a szórványokra. Munkássága kiemelkedően példázza, hogyan szolgálhat egy lelkész eredeti hivatását megtartva, általa jó gyümölcsöket teremve, társadalmának és nemzetének.

Dr. Vladár Gábor

Vladár Gábor református lelképásztor, teológiai egyetemi tanár 1952-ben született Nyírmadán. A középiskolát a *Debreceni Református Kollégiumban* végezte, ugyanott kezdett teológiai tanulmányait a *budapesti Teológiai Akadémián* fejezte be. 1977 és 1982 között a *Veszprém megyei Takácsiban* lelkész, egyidejűleg a *Dunántúli Református Egyházkerület* tudományos gyűjteményének munkatársa Pápán. 1983-ban kerül Sopronba, ahol ma is a gyülekezet lelkésze. Pályafutásának kezdetétől folyamatosan végez tudományos kutatómunkát és publikálja dolgozatait. Ennek eredményeként szerez teológiai doktorátust az újszövetségi tudományok tárgyköréből a *Debreceni Református Hittudományi Egyetemen*. Ugyanitt 1990 és 1995 között ellátja a bibliai teológiai és vallástörténeti tanszék vezetését. Tudományos tevékenysége ezektől az évektől kapcsolódik a felsőfokú lelkészképzéshez. Az újjászervezésben vezető szerepet vállalva, kiemelkedő érdemei vannak az 1998-ban a csaknem fél évszázados kényszerű szünet után ismét megnyíló *Pápai Református Teológiai Akadémia* életének megindításában, tudományos minőségének kialakításában. Ennek eredményeként ez a felsőoktatási intézmény a biblikus irodalom területén fontos hazai kutató műhelyé vált. Az újraindulástól az Akadémia *Újszövetségi Tanszékének* tanszékvezető professzora, és egyidejűleg

dékánja. Magyarországi és külföldi folyóiratokban valamint önálló kötetekben megjelent írásai elsősorban az újszövetségi levéltudomány, valamint a *Jézus élete*-kutatás eredményeit összegzik, értékelik és gyarapítják. Szerzőként és lektorként jelentősen hozzájárult az 1995-ben megjelent, a magyar protestáns bibliakutatás mérföldkövének számító, két kötetes *Keresztyén Bibliai Lexikon* megalkotásához. Az 1990 után ismét elkezdődő iskolai és gyülekezeti hitoktatást több ma is használatos tankönyv megírásával segítette. A *Magyarországi Református Egyház Doktorok Kollégiuma Újszövetségi Szekciójának* tagja, a *Donau Kirchenkonferenz - Reformierte Kirche*, mely a közép-európai református teológiák intézményes együttműködését támogatja, alapítója és elnökségi tagja.

Vladár Gábor tudományos és tudományos szervező munkásságával jelentős mértékben hozzájárult a magyar protestánsok körében a bibliai örökség ápolásához és a jövő teológus nemzedékek tudományos felkészítéséhez.

Éji zene, 1975

Közoktatási intézményeink létszámadatainak változása 2002. október 1 – 2003. október 1.

Papp Kornél

2002. október 1.	Korai fejlesztés	Óvodai nevelés	Alapfokú oktatás 1-8. évf.	Középfokú oktatás (középfiskola 9-12. szakiskola 9-10.). évf.)	Szakképzés (szakmai elmélet)	Kollégiumi nevelés	Alapfokú művészeti oktatás	Fejlesztő felkészítés (gyógypedagógiai ellátás)	Összesen
Dunamellék	0	652	4.235	3.153	151	532	246	0	8.969
Dunántúl	0	74	552	675	0	499	667	0	2.467
Tiszáninnen	0	125	1.169	1.113	0	559	68	4	3.038
Tiszántúl	0	515	6.528	1.936	67	696	253	16	10.011
Zsinat	18	0	0	0	0	0	0	133	151
Összesen:	18	1.366	12.484	6.877	218	2.286	1.234	153	24.636

2003. október 1.	Korai fejlesztés	Óvodai nevelés	Alapfokú oktatás 1-8. évf.	Középfokú oktatás (középfiskola 9-12. szakiskola 9-10.). évf.)	Szakképzés (szakmai elmélet)	Kollégiumi nevelés	Alapfokú művészeti oktatás	Fejlesztő felkészítés (gyógypedagógiai ellátás)	Összesen
Dunamellék	0	845	4.702	3.191	122	496	270	0	9.626
Dunántúl	0	80	682	705	0	492	1.055	0	3.014
Tiszáninnen	0	145	1.219	1.106	0	548	96	4	3.118
Tiszántúl	0	566	6.717	2.429	109	738	253	12	10.824
Zsinat	32	0	0	0	0	0	0	135	167
Összesen:	32	1.636	13.320	7.431	231	2.274	1.674	151	26.749
Változás (%)	77,8	19,7	6,7	8,1	6,0	-0,5	35,7	-1,3	8,6

AZ ORTE HÍREI

Köszönet az 1%-ért

Az Országos Református Tanáregyesület hálásan köszöni támogatóinak a személyi jövedelemadó 1%-ából felajánlott és 2002-ben átutalt 57.312.- Ft-ot. Ezen összeget a határainkon túli pedagógusoknak, ORTE-tagoknak a szakmai héten való részvételre, továbbképzésére fordítottuk.

Támogatást továbbra is hálás szívvel elfogadunk. Adószámunk: 19126322-1-09.

Tisztelettel:

az Országos Református Tanáregyesület vezetősége

A történelmi egyházak közoktatási intézményei a 2003-2004. tanévben

Egyház	Óvoda	Általános iskola	Középiskola	Szakiskola	Művészetoktató	Gyógypedagógiai intézmény	Internátus	Szakszolgálat	Szakmai szolg. intézmény	Összesen
Magyar Katolikus Egyház	56	97	55	35	7	-	52	-	1	303
Magyarországi Református Egyház	23	47	24	5	7	6	21	1	1	135
Magyarországi Evangélikus Egyház	14	7	12	-	-	-	6	-	1	40
MAZSIHISZ	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2
Összesen:	93	152	92	40	14	6	79	1	3	480
A MRE intézményei %-ban	24,7	30,9	26,1	12,5	50,0	100	26,6	100	33,3	28,1

Új közoktatási intézmények a 2003-2004. tanévben

Egyház	Óvoda	Általános iskola	Középiskola	Szakiskola	Művészetoktató	Gyógypedagógiai intézmény	Internátus	Szakszolgálat	Szakmai szolg. intézmény	Összesen
Magyar Katolikus Egyház	1									1
Magyarországi Református Egyház	2	2	1	1	1					7
Magyarországi Evangélikus Egyház										-
MAZSIHISZ										-
Összesen:	3	2	1	1	1	-	-	-	-	8

A református közoktatási intézmények kerületi megoszlása a 2003-2004. tanévben

Egyházkerület	Óvoda	Általános iskola	Középiskola	Szakiskola	Művészetoktató	Gyógypedagógiai intézmény	Internátus	Szakszolgálat	Összesen
Dunamellék	13	15	11	2	2	–	9	–	52
Dunántúl	1	4	3	–	3	–	3	–	14
Tiszáninnen	1	4	2	–	1	1	2	–	11
Tiszántúl	8	24	8	3	1	1	7	–	52
Zsinati intézmények	–	–	–	–	–	4	–	1	5
Összesen:	23	47	24	5	7	6	21	1	134

Új közoktatási intézmények a 2003-2004. tanévben

Egyházkerület	Óvoda	Általános iskola	Középiskola	Szakiskola	Művészetoktató	Gyógypedagógiai intézmény	Internátus	Szakszolgálat	Összesen
Dunamellék	2	1							3
Dunántúl		1			1				2
Tiszáninnen									–
Tiszántúl			1	1					2
Zsinati intézmények									–
Összesen:	2	2	1	1	1	–	–	–	7

Új tagintézmény: Karcagi Nagykun Református Iskola Kunhegyesi Tagiskolája.

Megkezdődött a 2004. évi költségvetési törvénytervezet részletes vitája

Papp Kornél

2003. szeptember 30-án terjesztette be a Kormány az Országgyűlésnek a Magyar Köztársaság 2004. évi költségvetéséről szóló törvény tervezetét. A törvényjavaslat bizottsági megvitatása október 13-án, a részletes vita pedig november 11-én megkezdődött. Református kérésre 2003. október 15-én sor került a költségvetési tervezettel kapcsolatos első egyeztetésre, melyre a betérjesztés előtt kellett volna sort keríteniük. Kifejtettük – a Közoktatás-politikai Tanács 2003. október 14-i üléséhez hasonlóan –, nem tudjuk elfogadni azt, hogy a támogatások reálértéken is csökkennek (kb. 6 %-kal), sőt még nominálisan is (mivel a kiegészítő támogatást csökkenteni szeretnék), miközben a gázár 40 %-kal emelkedett, s 6 %-os béremelés is várható. Fontosnak látjuk felhívni a figyelmet néhány tervezett rendelkezésre.

a) A költségvetési törvény tervezetének 34. § (1) bekezdésének a) pontja meghatározza, hogy mely állami hozzájárulások (alapnormatívák, kiegészítő hozzájárulások és kötött felhasználású normatív támogatások) illetik meg a nem állami intézmények fenntartóit: Az alapnormatívák és a kiegészítő hozzájárulások most is a törvény 3. számú mellékletében találhatóak, s a 19-25., valamint a 26. a) pontokkal azonos jogcímen és feltételek mellett jár a támogatás az egyházi intézmények fenntartóinak. A kötött felhasználású normatív támogatások a 8. számú mellékletben találhatóak, s az I. rész 1-2. és 4-7. pontjaiban meghatározott jogcímek érvényesek az egyházi fenntartókra is. [Ezeket a jogcímeket alább közöljük.]

b) A nem állami felsőoktatási intézmények **gyakorló iskoláinak** ugyanezen jogcímek alapján a **támogatás kétszerese** jár [17. § (2) bekezdés], a gyakorló iskola közös fenntartása esetén ki kell derülni a fenntartó és a felsőoktatási intézmény szerződéséből, hogy mely létszám után veszi igénybe a dupla normatívát [34. § (1) bekezdés d) pont], e létszám után a **közoktatási kiegészítő támogatás nem vehető igénybe** [34. § (2) bekezdés c) pont].

c) Új szabályozás: a 34. § (1) bekezdés i) pontja előírja, hogy a fenntartónak a normatív hozzájárulás és támogatás teljes összegét át kell adnia annak az intézménynek, amelyre tekintettel a támogatást megállapították.

d) A 34. § (2) bekezdésének a) pontja alapján a közoktatási kiegészítő támogatás az óvodai ellátásban, az iskolai közismereti oktatásban, a szakképzési elméleti okta-

tásban és a gyógypedagógiai ellátásban részt vevők létszáma alapján 2004-ben 130.721 Ft/fő.

e) A b) pont értelmében az **alapfokú művészetoktatásban** az ott oktatottak után a támogatás 50 %-a jár. Most egyértelműen úgy fogalmaz a törvénytervezet, hogy „*kizárólag alapfokú művészetoktatást végző*” Sajnos az elmúlt 4 esztendőben tett kísérletek nem enyhítették az alapfokú művészetoktatás negatív megkülönböztetését.

f) A 34. § (2) bekezdésének c) pontja nem teszi lehetővé továbbra sem az **egyházi felsőoktatási intézmények gyakorló iskoláinak** a kiegészítő támogatás igénylését.

g) Jelentősége van a 34. § (11) bekezdésének az egyházakra nézve: „*A közfeladatot ellátó egyházi szervezet – az önkormányzati intézményekhez hasonlóan – a feladata ellátásához kapcsolódóan fejlesztési, ingatlan-felújítási és egyéb támogatásban részesülhet a szaktárcák költségvetéséből.*” Ennek gyakorlati érvényesítése továbbra sem lesz egyszerű feladat.

h) A 34. § (6) bekezdése értelmében, amennyiben a 3. mellékletben meghatározott alapnormatívák és kiegészítő hozzájárulások illetve a 8. mellékletben meghatározott kötött felhasználású támogatások együttes összege a költségvetési évben meghaladja a 40 millió Ft-ot ismét kötelező elvégezni a **könyvvizsgálatot**. A törvényjavaslat jelenlegi szövegtervezete a **közoktatási kiegészítő támogatás összegét is beleszámítja a 40 Mft-ba!** A törvényjavaslat alapján az egyházi fenntartók is **pályázhatnak a hites könyvvizsgálat pénzügyi támogatásra** [34. § (6) bekezdés] az 5. melléklet 11. pontja szerint.

i) A költségvetési törvény tervezetének 34. § (10) bekezdése 2004-re nézve is előírja a normatív támogatásban részesülő nem állami intézmények számára, hogy a **munkavállalók** (nemcsak a pedagógusok) részére kötelezően alkalmazzák a **Kjt. 55-80. §-át** (munkaidő, pihenőidő, illetmény-előmeneteli rendszer).

j) Nem szól a tervezet az igénylés, a folyósítás és az elszámolás rendjéről! Kimarad a tárgyhó 10-i határidő a támogatások átutalására nézve. Nem szól a tervezet arról, hogy az induló intézmények hogyan vehetik igénybe az állami támogatást. Készül a 20/1997. Kormányrendelet módosítása, viszont jelenleg hiányoznak a garanciális elemek a készülő jogszabályból.

k) A felsőoktatási intézmények felhalmozási keretre – a 2001. évi 350 MFt, a 2002. és 2003. évi 700 MFt után – ismét 700 MFt összeget különít el a költségvetési törvény 1. számú mellékletének Oktatási Minisztérium fejezete.

Fenntartói szférától függetlenül a következőképpen alakul az alapszabványok és a kiegészítő szabványok, valamint a kötött támogatások összege:

3. melléklet – alapszabványok és kiegészítő szabványok

Jogcím	2003.	2004.
19. Óvodai nevelés	182.000	182.000
20. Iskolai oktatás		
a) 1-4. évfolyam	187.000	187.000
b) 5-8. évfolyam	194.000	194.000
c) 9-13. évfolyam	240.000	240.000
d) Szakmai elméleti oktatás	190.000	190.000
e) Szakmai gyakorlati képzés	102.000	102.000
21. Különleges gondozás keretében nyújtott ellátás		
a) Gyógypedagógiai (konduktív) ellátás	430.000	430.000
b) Korai fejlesztés, gondozás	225.000	225.000
c) Fejlesztő felkészítés	302.000	302.000
22. Alapfokú művészetoktatás		
a) Zeneművészeti ág	100.000	100.000
b) Képző- és iparművészeti, táncművészeti, szín- és bábművészeti ág	66.000	66.000
23. Bentlakásos közoktatási intézményi ellátás		
a) Kollégiumi ellátás	330.000	330.000
b) Fogyatékos tanulók kollégiumi ellátása	670.000	670.000
24. Kiegészítő szabványok egyéb közoktatási feladatokhoz		
a) Általános iskolai napközi foglalkozás	20.000	20.000
b) Különleges helyzetben lévő tanulók támogatása	17.000	17.000
c) nem magyar nyelven folyó nevelés és oktatás, valamint a cigány kisebbségi oktatás	44.000	44.000
d) Diáksporttal kapcsolatos feladatok	1.200	1.200
e) Hozzájárulás az érettségi és a szakmai vizsgák lebonyolításához	-	10.000
25. Hozzájárulások szociális jellegű juttatásokhoz		
aa) Óvodában, iskolában, kollégiumban szervezett intézményi étkeztetés	20.000	20.000
ab) 50 %-os kedvezményel rendelkezők [Gyvt. 148. § (5) a)-c)]	30.000	30.000
ac) 100 %-os kedvezményel rendelkezők [Gyvt. 148. § (6)]	62.000	60.000
b) Hozzájárulás a tanulók tankönyvellátásához		
– ba) általános támogatás	2.400	2.400
– bb) ingyenes tankönyvellátás		
a) 1-4. évfolyam	5.600	5.400
b) 5-8. évfolyam		10.800
c) 9-13. évfolyam		14.400
26. Differenciált hozzájárulások egyes közokt. intézményeket fenntartó települési önkormányzatok feladatellátásához		
a) Óvodába, általános iskolába bejáró tanulók ellátása	22.500	22.500
b) Intézményfenntartó társulás intézményébe bejáró tanulók ellátása	33.900	33.900
c) A kistérségek támogatása	12.000	12.000

8. melléklet – kötött támogatások

Jogcím	2003.	2004.
1. Pedagógus szakvizsga és továbbképzés	14.500	15.000
2. Pedagógusok szakkönyvvásárlása	14.000	14.000
4. Szakmai fejlesztések előirányzata	4 Mrd	4 Mrd
5. Pedagógiai szakmai szolgáltatás	720	720
6. Minőségi fejlesztési feladatok	-	2.500/ped.
7. Pedagógiai szakszolgálat	635.000/ped	635.000/ped

34.§ (2) – Közoktatási kiegészítő támogatás

Jogcím	2003.	2004.
Közoktatási kiegészítő támogatás	132.838	130.721

E számunk szerzői:

Dr. Ágoston István György Grenák Istvánné	lelkész, egyháztörténész óvodavezető, Harangvirág Református Óvoda, Pécel
Dr. Győri L. János	tanár, Debreceni Református Kollégium
Lázár Dániel	alelnök, Keresztény Ökomenikus Diákegyesület
Papp Vilmos	lelkipásztor, Budapest-Kőbányai Református Egyházközség
Papp Kornél Drs. Szalay Pál	osztályvezető, Zsinati Iroda lelkipásztor, Kenderesi Református Egyházközség

HELYESBÍTÉS

előző számunkban tévesen közöltük
Sajtos Istvánné óvodapedagógus, Miskolc-
Diósgyőri Református Óvoda

A szerzőtől ezúton is elnézést kérünk!

E számunkat Rékassy Csaba rajzai díszítik

Magyar Református Nevelés

Kiadja a Református Pedagógiai
Intézet (RPI)

Felelős kiadó: *Papp Kornél*

Felelős szerkesztők:
Kulin Ágnes és Nagy Villő

Szerkesztőségi titkár:
Junek Tímea

1146 Budapest, Abonyi u. 21.

Postacím:

1440 Budapest 70., Pf. 5.

Tel./Fax: 06-1-351-9842

E-mail: refpedi@hu.inter.net

suli5142@bp.sulinet.hu

Tervezés és tördelés:

smArt DesignStudio

www.sm-art.hu

Tel.: 06-87-571013

E-mail: info@sm-art.hu

ISSN: 1585-7565

Megrendelni a 2003. év számait
a kiadó címén lehet.

Megjelenik évente kilenc
alkalommal Stichting Hulp Oost-
Europa és az Oktatási

Minisztérium támogatásával.

Észrevételeiket szeretettel várjuk!

MEGRENDELÉS

Megrendeljük a **Magyar Református Nevelés** pedagógiai szaklap 2004. évi
számait _____ példányban (a 9 szám előfizetési díja 900 Ft).

A megrendelő megnevezése: _____

A megrendelő címe: _____

_____

_____
cégszerű aláírás

